
NUORTEN NÄKEMYKSIÄ OSALLISUUDESTA PERHERYHMÄKOTI LIEKISSÄ

Jenni Holopainen ja Heidi Koivunen

Opinnäytetyö

Ammattikorkeakoulututkinto

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Holopainen Jenni ja Koivunen Heidi	
Työn nimi Nuorten näkemyksiä osallisuudesta Perheryhmäkoti Liekissä	
Päiväys	25.11.2010
Sivumäärä/Liitteet	39/5
Ohjaaja(t) Pesola Arja	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Perheryhmäkoti Liekki	
Tiivistelmä Opinnäytetyössä tutkittiin nuorten näkemyksiä osallisuudesta Perheryhmäkoti Liekissä. Tarve tutkimukselle nousi työelämän puolelta. Työn tavoitteena oli tuottaa tietoa nuorten osallisuuden kokemuksista Perheryhmäkoti Liekille. Tutkimus antaa mahdollisuuden työntekijöille kehittää toimintaansa nuorten osallisuuden lisäämiseksi. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen monipuolinen ja tasapainoinen kehitys ja oikeus turvalliseen kasvu ympäristöön. Nuorten kanssa tehtävässä työssä on alettu enemmän kiinnittää huomiota osallistamiseen ja kuulluksi tulemiseen. Nuoret ovat omien asioidensa asiantuntijoita ja heidän osallistamisensa on yksi perusedellytys kasvuille ja kehitykselle. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Kohderyhmämme koostui viidestä 13–17-vuotiaasta Perheryhmäkoti Liekin nuoresta. Keräsimme tutkimusaineiston teema-haastattelulla ja toteutettiin ne Perheryhmäkoti Liekissä yksilöhaastatteluina. Analysoimme aineiston teorialähtöisellä eli deduktiivisella sisällönanalyysillä. Esitämme tutkimustulokset osallisuuden porrasmallilla, josta selviää nuorten näkemyksiä osallisuuden toteutumisesta Perheryhmäkoti Liekissä. Opinnäytetyömme teoreettisena viitekehystenä on nuorten osallisuus. Tarkastelimme nuorten osallisuutta tutkimuksessamme lastensuojelun, arjen merkityksen ja nuoren iän- ja kehitystason huomioimisen avulla. Tutkimustuloksemme osoittivat, miten Perheryhmäkoti Liekin nuoret kokivat tulevansa kuulluksi ja osallisiksi arjen toiminnoissa, sosiaalisissa suhteissa sekä osallistavissa toiminnoissa. Nuorten näkemykset otetaan huomioon yhteisten asioiden suunnittelussa ja päätöstenteossa sekä heillä on mahdollisuus vaikuttaa niihin. Työntekijöiden rooli on keskeisin nuorten osallisuuden toteutumisessa. Nuorella on oikeus tulla kuulluksi ja ilmaista mielipiteensä niin yhteisöä koskevissa asioissa, kuin omien asioiden suunnittelussa ja päätöksien teossa. Tutkimustulosten avulla työntekijät pystyvät kehittämään niin omaa kuin yhteisön toimintaa. Nuoret tulevat tietoisemmaksi heidän mahdollisuuksistaan osallistua ja vaikuttaa omiin sekä yhteisön asioihin.	
Avainsanat Osallisuus, lastensuojelu, arjen merkitys, nuoren kasvun tukeminen	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Holopainen Jenni and Koivunen Heidi			
Title of Thesis Youth experience of participation in Family grouphome Liekki			
Date	25.11.2010	Pages/Appendices	39/5
Supervisor(s) Pesola Arja			
Project/Partners Family grouphome Liekki			
Abstract The purpose of this thesis was respond to the need which came from working life namely, to study youth experience of participation in Family grouphome Liekki. The aim of the thesis was to provide information about youth experience of participation in Family grouphome Liekki whereby the employees could develop their procedures. The purpose of the child welfare act is to ensure versatile and stable development and a right for safe growing environment for children. Professionals working with youth have started to pay more attention to participation and being heard. Young people are experts when they are talking about their affairs and making them to participate is one of the basic requirements of personal growth and development. The thesis was carried out with a qualitative research method. We collected material with theme interviews and we accomplished the interviews individually in Family grouphome Liekki. For analysing the material we used a deductive content analysis method. The research findings are presented with a participation ladder model which shows the youth experience of participation in Family grouphome Liekki. The theoretical framework of our thesis was youth participation. We observed youth participation in our research from the viewpoint of child welfare, the meaning of everyday life and noticing the stage of youth age and development. Our results show how the youth in Family grouphome Liekki experienced becoming heard and participation in everyday activities, social relationships and activities that make them participate. Youth views are taken into account in planning community affairs and making decisions but also they have an opportunity to affect those things. The employees part is significant for youth participation coming true. It is the right of youth to become heard and express their opinions about affairs which touch the community but also when planning their own affairs and participating in decision making. By using the results of this research the staff of Family grouphome Liekki can develop their own activities as well as those of the community. Youth become more aware of their opportunities to participate and to have an effect on their own as well as the community affairs.			
Keywords participation, child welfare, the meaning of everyday life, youth development support			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	<u>7</u>
2	PERHERYHMÄKOTI LIEKKI.....	<u>8</u>
	2.1 Lastensuojelu	<u>10</u>
	2.2 Nuoren kasvun tukeminen	<u>11</u>
	2.3 Nuoren arki.....	<u>13</u>
3	MITÄ ON OSALLISUUS?	<u>15</u>
	3.1 Osallisuuden portaat.....	<u>17</u>
	3.2 Osallisuuden selvittäminen	<u>20</u>
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	<u>22</u>
	4.1 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen kohdejoukko	<u>22</u>
	4.2 Aineiston keruu ja käsittely	<u>23</u>
	4.3 Aineiston analysointi.....	<u>24</u>
	4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	<u>24</u>
5	TUTKIMUSTULOKSIA	<u>27</u>
	5.1 Nuoria kuullaan.....	<u>27</u>
	5.2 Näkemysten ilmaisun tukeminen	<u>28</u>
	5.3 Näkemysten huomioon ottaminen.....	<u>29</u>
	5.4 Nuorten mukaan ottaminen päätöksentekoprosessiin.....	<u>29</u>
	5.5 Nuoret jakavat valtaa ja vastuuta päätöksenteossa	<u>30</u>
6	YHTEENVETOA TULOKSISTA JA JOHTOPÄÄTÖKSISTÄ	<u>31</u>
7	POHDINTA.....	<u>35</u>
	LÄHTEET.....	<u>37</u>

LIITTEET

Liite 1 Teemahaastattelurunko

Liite 2 Nuorten osallisuuden toteutuminen Perheryhmäkoti Liekissä porrasmallin avulla

Liite 3 Tutkimuslupa haastateltavien vanhemmille

Liite 4 Tutkimuslupahakemus

Liite 5 Saatekirje

1 JOHDANTO

Lastensuojelutyön keskeisenä tavoitteena on lasten ja nuorten mielipiteen ilmaisun ja osallisuuden vahvistaminen. Lastensuojelutyössä pyritään ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukemiseen ja avohuoltoon. Varhaisella puuttumisella voidaan tunnistaa lapsia ja nuoria uhkaavat tilanteet ja käynnistää ennaltaehkäisevät toimenpiteet. Lastensuojelulaissa korostetaan lapsen osallisuutta, kuulemista ja mukaan ottamista päätöksien tekoon häntä koskevissa asioissa. (Nivala 2010, 24–25; Timonen-Kallio 2010, 6.)

Tämän tutkimuksen toimeksiantaja Perheryhmäkoti Liekki on lastensuojelulaitos ja vastaa siellä asuvien lasten ja nuorten hyvinvoinnista, kasvusta ja kehityksestä. Perheryhmäkoti Liekin toimintaa ei ole aikaisemmin tutkittu. Heillä oli tarve saada tietoa nuorilta yhteisön toiminnasta ja nuorten osallisuuden toteutumisesta. Lastensuojelulaitosten laadun tarkkailun kehittämisen kannalta on tärkeää saada palautetta asiakailta. Tutkimuksemme perusteella Perheryhmäkoti Liekin työntekijät pystyvät arvioimaan työnsä laatua ja yksikön toimintaa nuorten osallistamisessa. Kasvattajina työntekijät huomioivat nuorten erilaiset lähtökohdat ja pyrkivät luomaan kasvuympäristön, mikä tukee nuorten kehitystä.

Tutkimuksemme tavoitteena oli tuottaa tietoa ja tuoda esille nuorten näkökulmia osallisuuden toteutumisesta Perheryhmäkoti Liekissä. Nuoret ovat Perheryhmäkoti Liekin asiakkaita ja siksi heidän mielipiteensä ja ajatuksensa ovat tärkeitä. Työn kehittämisen kannalta on tärkeä tutkia ajankohtaisia aiheita lastensuojeluyksiköiden toiminnassa. Tämän vuoksi kiinnostuimme vastaamaan työelämän puolelta tulleeseen tarpeeseen. Tutkimuksemme oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Keräsimme tutkimusaineiston Perheryhmäkoti Liekin nuorilta teemahaastatteluilla.

Selvitimme tutkimuksessamme osallisuuden, lastensuojelun, nuoren kasvun tukemisen sekä arjen merkitystä. Tarkastelimme lastensuojelua lastensuojelulain näkökulmasta. Nuoren kuulemiseen ja osallistamiseen liittyy olennaisesti nuoren iän ja kehitystason huomioiminen. Nuoren kehitykselle olennaista on lastensuojelulaitoksen arki ottaen huomioon nuoren lähtökohdat. Arki koostui Perheryhmäkoti Liekissä olevien sääntöjen ja rutiinien pohjalta ja se luo turvallisuuden tunnetta. Tarkastelimme Perheryhmäkoti Liekkiä nuoren asuin- ja kasvuympäristönä. Kaikkia näitä osa-alueita yhdistäväksi tekijäksi nousi osallisuus, jota tarkastelimme kokonaisuutena. Perehdyimme osallisuuden toteutumiseen nuorten näkökulmasta käyttäen osallisuuden porrasmallia. Nuoren tunne yhteisöön kuulumisesta on edellytys nuoren osallisuuden toteutumiselle.

2 PERHERYHMÄKOTI LIEKKI

Perheryhmäkoti Liekki on lastensuojeluyksikkö huostaan otetuille ja avohuollon tuki-toimin sijoitetuille 10–18-vuotiaille lapsille ja nuorille. Lisäksi se tarjoaa jälkihuoltoa yli 18-vuotiaille. Sijoitetut nuoret voivat olla lievästi psyykkisesti oireilevia nuoria. Heidän tarpeenaan on erityinen tuki esimerkiksi rajattomuuteen tai koulunkäyntiin liittyvissä ongelmissa. Perheryhmäkoti Liekissä on säännöllinen vuorokausirytmä, säännöt ja rutiinit, jotka luovat turvallisuuden tunnetta. (Kärkkäinen 2009, 4.)

Perheryhmäkoti Liekissä on kuusi asiakaspaikkaa ja tutkimuksemme ajankohtana ympärivuorokautisessa lastensuojeluyksikössä oli kuusi nuorta, jotka olivat 13–17-vuotiaita. Perheryhmäkoti Liekki sijaitsee Kylänlahdessa Lieksassa. Se on perustettu vuonna 2001, jolloin toiminta alkoi perhekotina. Vuonna 2003 Perheryhmäkoti Liekki muuttui lastensuojelulaitokseksi ja sitä ylläpitää Lieksan kristillisen opiston kannatusyhdistys ry. (Kärkkäinen 2009, 4.)

Perheryhmäkodissa henkilökuntaan kuuluu kuusi vakituista työntekijää ja johtaja. Ammatillisessa työryhmässä toimii nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajia, lähihoitajia, henkilökohtainen ADHD- ohjaaja, lasten- ja nuorten erityisohjaaja sekä erityisryhmien erä- ja luonto-opas. Perheryhmäkoti Liekin työntekijät ovat sitoutuneita työhönsä sekä kannustavat nuoria yhteisöllisyyteen ja ryhmässä toimimiseen. Luottamussuhteen rakentaminen aikuiseen vie aikaa. Nuori tarvitsee lähelleen pysyviä aikuisia turvaamaan kasvua ja kehitystä. Toiminnassa korostuu yksilöllisyys, yhteisöllisyys ja toiminnallisuus. Työntekijöiden työote on ratkaisu- ja voimavarakeskeistä, toiminnallisuuteen pyrkivää toimintaa. (Kärkkäinen 2009, 11, 27.)

Perheryhmäkoti Liekin työntekijöiden perustehtäviin kuuluu nuorten ohjaaminen ja heidän kuunteleminen, arjessa toimiminen sekä yhteistyö viranomaisten kanssa. Lisäksi työntekijöiden perustehtäviin kuuluu omaohjaaja- toiminta. Omaohjaaja huolehtii nuoren oikeuksista ja velvollisuuksista, valmisteleo tarvittavat asiakirjat ja osallistuu asiakaspalaveriin sekä huolehtii yhteydenpidosta vanhempiin, sosiaalityöntekijään ja kouluun. Lisäksi omaohjaaja huolehtii nuoren terveydentilan seurannasta, nuoren vaatehankinnoista ja selvittää harrastusmahdollisuuksia. Omaohjaajan tehtäviin kuuluu myös hoito- ja kasvatussuunnitelman laatiminen yhdessä nuoren kanssa. Nuoria tuetaan koulunkäynnissä, harrastuksissa, säännöllisessä elämänrytmisä sekä merkityksellisissä ihmissuhteissa. (Kärkkäinen 2009, 9, 25.)

Asiakassuunnitelma tehdään lastensuojelun asiakkaana olevalle nuorelle yhteistyössä viranomaisien ja nuoren vanhempien kanssa. Asiakassuunnitelman tarkoituksena on arvioida nuoren sekä hänen perheensä tilannetta kokonaisvaltaisesti. Keskeistä asiakassuunnitelmassa on suunnitella ja toteuttaa nuoren sekä hänen perheensä tarvitsemat tukitoimet ja palvelut. Asiakassuunnitelmaa tarkistetaan ja täydennetään tarpeen vaatiessa, se on osa suunnitelmallista ja tavoitteellista sosiaalityötä. (Saastamoinen 2010, 81–82, 85.)

Hoito- ja kasvatussuunnitelma täydentää asiakassuunnitelmaa ja se tehdään sijaishuoltopaikan työntekijän, nuoren ja hänen vanhempiensa kanssa. Hoito- ja kasvatussuunnitelman tarkoituksena on laatia nuorelle tavoitteet sijoituksen ajaksi. Lisäksi arvioidaan ja suunnitellaan nuoren hoidon ja huollon sisältö huomioiden nuoren yksilölliset tarpeet. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa käytetään työskentelyn välineenä hoidon ja huolenpidon järjestämisessä. Siinä konkretisoituu arkipäivän tavoitteet nuorten yksilölliset tarpeet huomioiden. (Saastamoinen 2010, 81–82, 85.)

Perheryhmäkoti Liekissä hoito- ja kasvatussuunnitelma on tavoitteellisuuteen ja suunnitelmallisuuteen pyrkivää toimintaa, jolla tuetaan nuorten yksilöllisyyttä sijoituksen ajan. Hoito- ja kasvatussuunnitelman tarkoituksena on tarkentaa asiakassuunnitelmaan laadittuja tavoitteita. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaan kirjataan nuoren tausta, voimavarat ja lyhyt- ja pitkäaikaiset tavoitteet sijoituksen kestolle. Hoito- ja kasvatussuunnitelma tehdään yhdessä omaohjaajan ja sijoitetun nuoren kanssa ja se päivitetään tarvittaessa tai vähintään kerran vuodessa. (Kärkkäinen 2009, 26.)

Perheryhmäkoti Liekissä pidetään kerran kuukaudessa perheparlamentti, johon osallistuvat siellä asuvat nuoret ja työntekijät. Perheparlamentissa käsitellään yhteisiä asioita ja jokaisella nuorella on mahdollisuus tuoda mielipiteensä esille. Yhteisiä asioita voivat olla muun muassa yhteisten matkojen suunnittelu, uuden nuoren perehdyttäminen yhteisöön ja säännöt. Nuorten mielipiteet otetaan huomioon perheparlamentissa käsiteltävissä asioissa. (Kärkkäinen 2009, 27.)

Tutustuessamme Perheryhmäkoti Liekkiin esille tuli käytössä oleva kotityöviikko, jonka työntekijät esittelivät meille. Jokainen nuori osallistuu vuorollaan kotitöihin valitsemalla kotityöviikkotaulusta viisi erilaisia kodinhoitoon liittyviä askareita. Nuoren on suoritettava valitsemansa kodinhoidolliset askareet viikon aikana.

2.1 Lastensuojelu

Lapsi ja nuori on alettu nähdä yhteiskunnassa sosiaalisena toimijana, tahtovana ja tuntevana yksilönä. Lastensuojelussa lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että työntekijällä on riittävästi aikaa kohdata lapset ja nuoret henkilökohtaisesti. Lapsilähtöisen työskentelyn edellytyksenä on vastavuoroinen vuorovaikutus ja yksilöllinen huomiointi. Turvallisen vuorovaikutussuhteen myötä lapsi tai nuori alkaa luottamaan aikuiseen ja hahmottamaan omaa elämäänsä työskentelemällä aikuisen kanssa. Aikuisen ja nuoren välisestä vastavuoroisesta vuorovaikutussuhteesta hyötyvät molemmat. (Välivaara 2004, 11–12.)

Lastensuojelulain mukaan alle 18-vuotiaat ovat lapsia. Lasten ikä huomioidaan käytännön lastensuojelutyössä kehitystason mukaisesti. Lastensuojelulain mukaan lapsen etua on arvioitava ja siihen on kiinnitettävä huomiota. Erilaiset vaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin ja läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet. Lapsella tulee olla mahdollisuus saada ymmärrystä ja hellyyttä, valvontaa ja huolenpitoa kehitystason mukaisesti sekä on otettava huomioon itsenäistyminen ja vastuullisuuteen kasvaminen. Lisäksi lapselle tulee antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omissa asioissaan. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 165; Taskinen 2007, 19.)

Lastensuojelulaissa keskeisintä on lasten ja nuorten edun toteutuminen ratkaisujen ja päätösten teossa. Lastensuojelulain tavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen, palvelujen kehittäminen kasvun tukemiseksi ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toteutuminen. Turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö takaa monipuolisen ja tasapainoisen kehityksen. Lastensuojelulain tehtävänä on huolehtia tavoitteiden toteutumisesta. (Räty 2004, 98; Taskinen 2007, 10.)

Yksi lastensuojelun keskeisin periaate on lapsen ja nuoren osallisuus, jossa hänellä on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskevissa asioissa. Uudessa lastensuojelulaissa on korostettu lasten ja nuorten kanssa työskentelyä ja osallisuuden toteutumista. Lapsi tai nuori on häntä koskevien lastensuojeluasioiden asiantuntija iästä riippumatta. (Saastamoinen 2010, 65.)

Lastensuojelun tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsella ja nuorella on oikeus arvokkaaseen elämään ja turvallisiin ihmissuhteisiin. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun muotoja ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuolto, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto. Lastensuojeluviranomaiset puuttuvat lapsen tai

nuoren tilanteeseen, jos kasvuolot vaarantavat hänen terveyttä ja kehitystä tai jos lapsi tai nuori itse vaarantaa terveyttään ja kehitystään omalla käyttäytymisellään. (Taskinen 2007, 12–15.) Perheryhmäkoti Liekkiin sijoitetut nuoret ovat huostaanotettuja tai avohuollon tukitoimin sijoitettuja.

Avohuollon tukitoimin sijoittamista tulee käyttää lastensuojelussa ensisijaisesti, jos lapsen tai nuoren etu ei muuta vaadi. Avohuollon tukitoimi on enemmän lyhytaikainen sijoitus, eikä lasta tai nuorta saa toistuvasti sijoittaa avohuollon tukitoimena. Lapsen tai nuoren huoltajalla säilyy päätösvalta lapsen tai nuoren asioista ja huollosta avohuollon tukitoimena tapahtuvan sijoituksen aikana. Lasta tai nuorta ei voida sijoittaa avohuollon tukitoimenpitein, jos huostaanoton edellytykset täyttyvät. (Saastamoinen 2010, 57,59.)

Huostaanotto on aina voimassa toistaiseksi. Huostaanottoon voidaan ryhtyä mikäli avohuollon tukitoimin sijoitetun lapsen tai nuoren edunmukainen huolenpito ei toteudu tai ne ovat riittämättömät. Huostaanotto tilanteessa tulee kuulla 12 vuotta täyttänyttä lasta, myös nuoremman lapsen mielipide tulee selvittää. Lapsen sijoituksen aikana tarkastellaan ja arvioidaan jatkuvasti huostaanoton perusteita. Lapsen huostaanotto lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Saastamoinen 2010, 25, 32; Taskinen 2007, 50.)

Sijaishuollolla tarkoitetaan sijoitetun lapsen tai nuoren hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Kunta, joka sijoittaa lapsen tai nuoren on vastuussa siitä, että sijaishuolto vastaa hänen tarpeista parhaiten. Sijaishuoltoyksikön on annettava lapselle ja nuorelle tarpeellinen hoito ja huolenpito sekä oltava hänen yksilöllisten tarpeiden edun ja kehityksen kannalta paras vaihtoehto. (Sijaishuolto 2009.)

2.2 Nuoren kasvun tukeminen

Nuoruusikä käsittää ikävuodet 11–25. Ikävuodet on jaettu kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat varhaisnuoruus, keskinuoruus ja myöhäisnuoruus. Tutkimukseemme osallistuneet Perheryhmäkoti Liekin nuoret ovat iältään 13–17 –vuotiaita ja he elävät varhaisnuoruus ja keskinuoruus vaihetta. Varhaisnuoruudessa fyysiset muutokset tulevat esiin ja kehon kuva muuttuu. Nuorelle on ominaista kapinoida auktoriteetteja vastaan. Keskinuoruudessa nuoren identiteettikysymykset nousevat esille ja nuori selkiyttää minäkuvaansa. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 72.)

Nuoruusiässä tulee vastaan kehitystehtäviä, joista nuoren on selvittävä. Nuori muodostaa oman identiteettinsä, jolloin hänellä on kokonaisvaltainen käsitys fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista ominaisuuksistaan. Osa kehitystehtävistä liittyy fyysiseen kypsymiseen, jolloin nuori tulee tietoisemmaksi omassa kehossa tapahtuvista muutoksista. Kehitystehtävät liittyvät myös nuoren omaan psyykkiseen kehitykseen ja sisäiseen kypsymiseen, mikä on itsensä hyväksymistä. Osa kehitystehtävistä tukee nuoren sosiaalisia suhteita, kodista irtautumista, tulevaisuuden pohtimista ja itsenäisen elämän aloittamista. (Nurmiranta ym. 2009, 76–77.)

Lastensuojelulain mukaan nuorella on oikeus säilyttää ja luoda yhteys perheeseen, ystäviin, kavereihin ja sukulaisiin. Nuorelle ystävyysuhteet ovat läheisempiä sosiaalisia suhteita kuin kaverisuhteet. Sosiaalinen ympäristö vaikuttaa nuoren tunteisiin, ajatuksiin, valintoihin ja arvoihin. Ystävyydellä on suuri merkitys nuoren persoonallisuuden kanssa. Ystävillä on usein samanlaiset mieltymykset ja kiinnostuksen kohteet. Nuori on ystävää kohtaan avoin, tuntee empatiaa, luottaa ja kunnioittaa. Nuori jakaa ystävänsä kanssa ilot, surut, ratkoo ongelmia ja luo yhteisiä kokemuksia. Ystävät ovat tärkeitä nuorelle, etenkin jos nuorella on vähän muita sosiaalisia suhteita. (Aaltonen ym. 2007, 92–94; Taskinen 2007, 19.)

Inhimillinen vuorovaikutus on sosiaalialalla tehtävää asiakastyötä. Sosiaalialan tehtävissä korostuu käytännön erilaiset tukemisen tehtävät arjessa, kasvatusta ja ohjaustehtävien lisäksi. Lastensuojelutyössä nuorten kanssa tehtävän työn lisäksi täytyy huomioida myös heidän sosiaalinen verkostonsa. Nuorten osallisuus ja vastuullisuus mahdollistuu, kun hyödynnetään nuorten omia voimavaroja. (Mönkkönen 2002, 27–29.)

Kasvattajien tehtävänä on huolehtia nuorten tasapainoisesta kehityksestä, hyvinvoinnista ja perushoidosta. Perushoito koostuu ruoasta, vaatetuksesta, puhtaudesta sekä riittävästä levosta. Kehitystason ja iän mukaan hoidon ja huolenpidon tarpeissa painottuvat erilaiset perushoidolliset tarpeet. Kasvatuksessa otetaan huomioon nuoren tarpeet ja sen tulee olla ohjaavaa sekä vuorovaikutuksellista. Ohjaavaan ja vuorovaikutukselliseen kasvatukseen kuuluu yhdessä oleminen ja tekeminen. (Taskinen 2007, 19.)

Nuori kehittyy ja kasvaa fyysisesti sekä henkisesti, mutta kuitenkin yksilöllisesti. Nuoren kanssa toimivien aikuisten on oltava perillä nuoren kehityksen kulusta voidakseen tukea heitä yksilöllisesti kehitystarpeiden mukaan. Nuoruus on kuitenkin vaihe, jossa vaikeitakin tilanteita läpikäynyt ja kokenut nuori voi eheytyä tarvitsemansa avun tur-

vin. Turvallinen ympäristö, toimivat ihmissuhteet ja myönteisen palautteen saaminen omasta toiminnasta tukevat nuoren tasapainoista kehitystä. (Aaltonen ym. 2007, 18, 74–75.)

2.3 Nuoren arki

Arki on käsitteenä moninainen. Riitta Laakson väitöskirja ”Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkoti työstä” (2009, 114–116) käsittelee lastenkodissa tehtävää työtä, arkisen lastenkotityön jäsentämistä ja käsitteellistämistä. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että lasten kanssa tehtävä työ lastenkodissa on kasvatuksellisen työn lisäksi myös arkista huolenpitoa. Kokemukset, joita lapsi saa lastenkodissa vaikuttaa häneen vuosien ajan. Arki-käsitteellä tarkoitamme tutkimuksessamme Perheryhmäkoti Liekissä tehtävää arjen konkreettista toimintaa. Arjen toiminnat voivat olla muun muassa arjen pyörittämistä eli kaupassakäyntiä, siivoamista ja tilojen puhtaanapitoa, huolehtimista omasta hygieniasta, ruoanlaittoa, toiminnan ja levon rytmittämistä ja yhteisten sääntöjen luomista. Toimimalla yhdessä ja olemalla läsnä eletään konkreettista arkea. Rutiineilla on merkittävä arjen hallintaa tukeva vaikutus. Arjen perustaitojen hallitseminen luo elinympäristöön viihtyvyyttä. (Kivelä & Lempinen 2010, 14.)

Lastensuojelulaissa on säädetty lastensuojelulaitoksien kasvuoloista ja toimitiloista. Siellä tulee olla tarpeelliset ja asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet sekä nuorella tulee olla mahdollisuus rauhalliseen yksinoloon ja omaan tilaan. Perheryhmäkoti Liekissä jokaisella nuorella on oma huone, joka mahdollistaa yksityisyyden ja oman rauhan. Oman tilan lisäksi nuorille tulee tarjota riittävät ja kodinomaiset tilat yhteistä käyttöä varten. Lastensuojelulaitoksen toimitiloihin kasvu ympäristönä pitää kiinnittää huomiota, jotta nuorilla on mahdollisuus sekä yhteiseen että yksityiseen tekemiseen. (Saastamoinen 2010, 90–92.)

Lastensuojelulaitoksessa nuoren kasvu ympäristö on erilainen, koska nuori joutuu jakamaan elinympäristönsä toisten nuorten ja työntekijöiden kanssa. Työntekijöiden tehtävä on rakentaa yhdessä nuorten kanssa viihtyisä ja kodinomainen elinympäristö. Nuorten tulee saada vaikuttaa lastensuojelulaitoksen arkeen ja sen toimintoihin, koska se on heidän elinympäristöään. Arkeen ja sen toimintoihin liittyvät rutiinit, tavat ja tottumukset. Arjen rutiinit jaksottavat vuorokausirytmiiä ja lisäävät turvallisuuden tunnetta arkeen toistuvuudella päivästä toiseen. Nuorten arkea ja päivää muokkaavat työntekijöiden asettamat säännöt, toimintatavat yhteisössä ja yhteiskunnalliset odotukset. Jokaiselta nuorelta tarvitaan tärkeää tietoa heidän omasta arjestaan, jotta voidaan kehittää arjen toimintaa. Aikuisten tehtävänä on kehittää nuorille uusia vai-

kuttamisen tapoja. Aikuisten velvollisuus on kuunnella nuorten mielipiteitä, huomioida ne sekä kehittää nuorille uusia vaikuttamisen mahdollisuuksia. (Kiilakoski 2007, 23; Laakso 2009, 139–140; Törrönen 1999, 20.)

Kasvuympäristön tulee tarjota nuorelle mahdollisuus tunteiden ja kokemusten ilmaisemiseen, jotta työntekijät voivat parhaiten tukea nuorta. Arjen keskellä saattaa unohtua, miten yksittäisillä teoilla voi olla merkitystä nuoren hyvinvointiin ja elämään nyt ja tulevaisuudessa. Aikuisen tehtävänä on opettaa nuorelle oikea ja väärä, ohjata, tukea, rakastaa ja olla itse esimerkkinä. Nuoren kasvun ja kehityksen tukena ovat turvalliset ihmissuhteet ja kasvuympäristö. Ilman pysyviä ja turvallisia ihmissuhteita nuori voi olla yksinäinen ja hänen voi olla vaikea rakentaa luottamussuhdetta aikuiseen. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen, Vilén & Söderström 2007, 15–17; Väливаara 2004, 14.)

Arkeen ja sen hallintaan liittyy toiminnallista ja kokemuksellista toimintaa. Omilla tiedoilla, taidoilla ja kokemuksilla nuori pystyy vaikuttamaan omaan elämäänsä ja lähiympäristöönsä. Oman identiteetin kehittymisen kannalta nuoren tulee kokea oma tila turvalliseksi. Arjen hallinnan ylläpitämiseksi työntekijöiden tulee tiedostaa fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta luova tila. (Kivelä & Lempinen 2010, 12.)

Nuoren osallistuminen ja yhdessä arkisten asioiden tekeminen luo kodin ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. On tärkeää, että nuori oppii taitoja ja tapoja, jotka kuuluvat kotielämän arkeen. Kodinomaisuutta lisää läsnäolo keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Työntekijöiden tehtävänä on huolehtia lastensuojelulaitoksen kodinomaisuudesta ja nuorten säännöllisestä päivärytmistä. Työntekijät viettävät paljon aikaa nuorten kanssa, jolloin he viestittävät nuorille kulttuurisia normeja ihmisten välisen kanssakäymisen tottumuksista ja tavoista. Kodinomaisuuden luominen lastensuojelulaitoksissa on tärkeää nuoren sopeutumisen kannalta. (Kärkkäinen 2009, 13; Laakso 2009, 126, 136–137.)

3 MITÄ ON OSALLISUUS?

Osallisuus on sitä, että lapsella ja nuorella on oikeus ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi. Viranomaisten on pidettävä huoli siitä, että lapsen ja nuoren mielipide tulee esille häntä koskevissa asioissa, sillä se on lapsen ja nuoren edun valvomista ikä- ja kehitystaso huomioon ottaen. Aikuisten ja nuorten välinen vuorovaikutus on tärkeää nuoren osallistumisen kannalta, koska yksin ei voi olla osallinen. Nuoren on koettava itsensä arvokkaaksi ja yhteisön on tuettava osallisuutta. Itselleen tärkeään ympäristöön vaikuttaminen ja siihen kuuluminen syntyy osallisuuden kokemuksista. Nuoren ja aikuisen tulee pohtia yhdessä, mitä odotuksia heillä on yhteiseltä vuorovaikutukselta. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 117, 123; Kiilakoski 2007, 11–12.)

Lasten ja nuorten osallisuudesta on määritelty lastensuojelulaissa, mikä on lasten ja nuorten mielipiteen selvittämistä ja kuulemista (Lastensuojelulaki 2007/417, 20 §). Mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen sekä lapsen ja nuoren puhevallan käyttö on osallisuutta. Lasten ja nuorten tulee olla mukana toteuttamassa, kehittämässä ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Lasten ja nuorten osallisuuden toteutumiseksi on lapsi ja nuori otettava mukaan työskentelyyn, sillä se on lähtökohta osallisuudelle. (Saastamoinen 2010, 65–66.)

Yhdistyneiden kansakuntien oikeuksien sopimuksessa sekä Suomen lastensuojelulaissa on määritelty lasten oikeus osallisuuteen. Kansainvälisesti lasten oikeuksista on määritelty YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. YK:n oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi lasta itseään koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa. (Yleissopimus lapsen oikeuksista L 60/1999, § 12a.)

Nuorten osallisuuden toteutumista ja kuulemista on tutkittu aikaisemmin. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman (2004–2007) toimeksiannosta Ensi- ja turvakotien liitto toteutti Mitä mieltä? Mitä mieltä! -hankkeeseen. Hankkeelle asetettiin kaksi tavoitetta, miten lastensuojelutyössä lasten ja nuorten osallisuutta voidaan vahvistaa työn ja palvelujen kehittämisessä ja mitä mieltä lapset ja nuoret ovat nykyisistä lastensuojelun käytännöistä. Tuloksissa tuli esille, että lasten ja nuorten kanssa voidaan keskustella lastensuojelusta yleisellä tasolla ja lasten ja nuorten kanssa pystytään tarkastelemaan myös lastensuojelun käytäntöjä ja ilmiöitä. (Oranen 2008, 56.)

Lasten ja nuorten esille tuomat mielipiteet ja kokemukset ovat tärkeitä. Osallistumalla omien ja yhteisten asioiden suunnitteluun he kokevat, että heitä kuunnellaan. Nuoren osallistuminen suunnitteluun vahvistaa hänen käsitystä itsestään ja omien mielipiteiden arvosta. Nuori itse sekä nuoren tilanne tulee näkyväksi. Lasten ja nuorten osallistumisella on merkitystä myös työntekijöille. Se auttaa työntekijöitä ymmärtämään paremmin lasten ja nuorten ajatuksia ja kokemuksia. (Oranen 2008, 16; Lasten osallisuus 2009.)

Osallisuuden toteutumisessa vastavuoroisuus on olennaista. Nuorella on mahdollisuus olla osallisena itseään koskevissa päätöksissä, mutta nuorelle on annettava mahdollisuus myös olla osallistumatta. Nuoren mahdollisuus kieltäytyä osallistumisesta on osallisuuden muoto. Tämän vuoksi tulee ottaa huomioon yksilöllisesti nuoren etu ja sen turvaaminen. Nuoren on hyvä tulla ymmärretyksi. Nuori voi tarvita rohkaisua ja tukea omien mielipiteidensä ilmaisemiseen, hän ei välttämättä tiedä mihin hänen mielipiteitään tarvitaan. (Lasten osallisuus 2009.)

Osallisuudella tarkoitamme opinnäytetyössämme kuinka nuoret osallistuvat Perheryhmäkoti Liekissä heitä itseään ja yhteisöä koskeviin asioihin. Osallistuminen omien asioiden käsittelyyn, itselleen tärkeissä yhteisöissä on tärkeää ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Osallistuminen auttaa oppimaan yhdessä elämistä ja olemista. Tämä on merkittävää kasvun ja kehityksen kannalta. (Oranen 2008, 7.)

Perheryhmäkoti Liekki on kodinomainen yhteisö, jossa nuoret asuvat ja elävät. Nuorella on halu kuulua yhteisöön ja tulla hyväksytyksi. Yhteisöön liittyminen, kuuluminen ja siihen vaikuttaminen ovat osallisuutta. Osallisuuden rakentuminen on vastavuoroista toimintaa, missä nuoret ja työntekijät ottavat toisensa huomioon. Osallisuudella ja vastavuoroisuudella on suuri merkitys, koska jos nuori ei pääse mukaan asioiden käsittelyyn eikä saa niistä tietoa, vaikuttaminen ei ole mahdollista. Tiedonsaanti nuorta itseään koskevista asioista ja niihin vaikuttaminen on osallisuutta. (Oranen 2008, 9.)

Sosiaalialan työssä yhtenä haasteena on saada lapselta tai nuorelta tietoa. Lapset ja nuoret aistivat herkästi, onko heidän ja sosiaalialan työntekijöiden välisessä vuorovaikutussuhteessa käsiteltäviin asioihin liittyen luottamusta, turvaa ja tilaa. Vuorovaikutussuhteessa työntekijän kanssa lapset ja nuoret viestittävät asioistaan myös omalla olemuksellaan ja käytöksellään. Sosiaalialan työssä on tärkeää tavoittaa lapsen ja nuoren näkemys asioista, jotta voidaan tukea lasta ja perhettä kokonaisvaltaisesti. Lapsilta ja nuorilta saatua tietoa heidän ajatuksistaan, kokemuksistaan ja arjestaan

pidetään sosiaalialan työssä tärkeänä. Lasten ja nuorten tuottama tieto, heidän kokemukset ja näkemykset korostavat lasten ja nuorten oikeutta osallisuuteen sosiaalialantyössä. Lapset ja nuoret ovat aktiivisia toimijoita ja osallistujia silloin, kun heillä on mahdollisuus tuottaa tietoa tilanteistaan, kokemuksistaan ja odotuksistaan. (Hurtig 2006, 167, 172–173.)

3.1 Osallisuuden portaat

Osallisuutta voidaan kuvata porrasmallilla, jossa tarkastellaan aikuisten valmiuksia, mahdollisuuksia ja velvoitteita suhteessa nuorten osallisuuteen. Jokaisella portaalla tarkastellaan osallisuuden edellytysten arviointia siten, minkälaiset asenteet ja arvot työntekijöillä on suhteessa osallisuuden määrään. Lisäksi tarkastellaan työntekijöiden mahdollisuuksia, onko heillä tarvittavia resursseja ja välineitä nuorten auttamiseen ja osallistamiseen. Lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistamisessa työntekijöiden rooli on keskeisin. (Oranen 2008, 9–10.)

Harry Shier (2001), on havainnollistanut osallisuuden toteutumista osallisuuden porrasmallilla. Nuorilla, jotka ovat kykeneviä tuomaan esille omat näkemyksensä, tulee olla oikeus ilmaista ne. Nuoren näkemykset tulisi huomioida nuoren iän ja kehitystason mukaisesti. YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa on nostettu esille lasten ja nuorten osallisuuden merkitystä. Lapsilla ja nuorilla on oikeus ilmaista mielipiteensä. (Yleissopimus lapsen oikeuksista L 60/1999, § 13a.)

Harry Shier (2001) on jakanut osallisuuden toteutumisen viiteen portaaseen: 1. Nuoria kuullaan 2. Nuoria tuetaan ilmaisemaan näkemyksensä 3. Nuoren näkemykset otetaan huomioon 4. Nuoret otetaan mukaan päätöksentekoon 5. Nuoret jakavat valtaa ja vastuuta päätöksenteossa. Ensimmäisellä portaalla osallisuuden aste on alhaisin ja viidennellä portaalla korkein. Jokaisella osallisuuden portaalla yksilöillä tai yhteisöillä voi olla eritasoista sitoutumista voimaantumisen prosessissa. Porrasmalli tarjoaa loogisen kokonaisuuden lasten ja nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille osallisuuden suunnittelussa ja toteutuksessa. Porrasmalli pyrkii havainnollistamaan tunnistamalla kolme sitoutumisen tasoa jokaisella portaalla, valmiudet, mahdollisuudet ja velvoitteet nuoren osallisuuden toteutumiseksi päätöksenteossa.

Ensimmäisellä portaalla nuoria kuullaan. Tällä portaalla vaaditaan aikuiselta vain se, että kun nuori haluaa ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi, vastuuntuntoinen aikuinen on kuuntelemassa. Ensimmäisellä portaalla nuorten näkemykset ilmenevät

vain silloin kun nuori itse on valmis ilmaisemaan näkemyksensä ja tekee jotain niiden esille tuomiseksi. (Shier 2001.)

Toisella portaalla nuoria kannustetaan ilmaisemaan näkemyksensä. Tällä portaalla voidaan tunnistaa ne monet syyt miksi nuori, jolla on mielipiteitä, ei halua ilmaista niitä heidän kanssa työskenteleville aikuisille. Syynä voivat olla itsetunnon vähyys, ujous, aikaisempi kokemus siitä, että häntä ei kuulla, ennalta arvattavat mielipiteet, ei tunne osallisuuden merkitystä ja ei hallitse kommunikaatiokykyä. Aikuisen tehtävänä on tukea nuorta ilmaisemaan näkemyksiään avoimesti ja luottamuksellisesti. Aikuisen tulee keksiä positiivisia menetelmiä nuoren näkemysten ilmaisemisen avuksi, tukea ja mahdollistaa niiden toteutuminen, sekä auttaa ylittämään ne muurit, jotka ovat esteenä nuoren näkemysten ilmaisemiselle. (Shier 2001.)

Toisella portaalla valmiudet vaativat työntekijöiltä toimenpiteisiin ryhtymistä nuorten näkemysten esille tuomiseksi. Mahdollisuuksien edellytys on, että nuoret ilmaisevat näkemyksensä. Kysymys kuuluu, onko työntekijöillä laajasti ideoita ja tekniikoita auttaakseen nuoria ilmaisemaan näkemyksiään? Ideoiden ja tekniikoiden tulisi olla nuoren ikätason mukaisia. Työntekijöillä tulee olla hyvät kommunikaatiotaidot ollakseen vuorovaikutuksessa nuoren kanssa. Velvoitteena on työkäytäntöjen vakiintuminen, jotta työntekijät toimisivat turvatakseen ja tukeakseen nuorten mahdollisuuden näkemystensä ilmaisemiseen. (Shier 2001.)

Kolmannella portaalla nuorten näkemykset otetaan huomioon. Nuorille pyritään antamaan tunne siitä, että heitä kuullaan. Täytyy huomioida, että jokaista päätöstä ei tule tehdä nuoren toivomuksien mukaan ja aikuisen ei tarvitse toteuttaa kaikkia nuoren toivomuksia. Nuorten näkemykset ovat yksi monesta tekijästä, jotka tulee huomioida päätösten teossa. Monet viranomaiset ovat ottaneet huomioon palautteen antamisen nuorelle omien näkemysten ilmaisemisesta. Nuorten tulee saada tietää päätöksistä, jotka koskevat häntä, sillä se on edellytys tavoitteelliselle toiminnalle. (Shier 2001.)

Kolmannella portaalla työntekijän valmiuksiin kuuluu ottaa nuoren näkemykset huomioon. Portaan mahdollisuudet nousevat esille, kun organisaatiolla on päätösprosessi, joka mahdollistaa nuoren näkemysten huomioon ottamisen. Velvoitteena on, että organisaatio tekee toimintaperiaatteen nuoren näkemysten huomioon ottamisesta. (Shier 2001.)

Neljännellä portaalla nuoret otetaan mukaan päätöksentekoon. Neljännelle portaalille ominaisinta on päästä keskusteluista aktiiviseen osallisuuteen päätöksen teossa. Tarkoituksena on, että nuoret ja aikuiset ideoivat yhdessä suunnitelmia. Nuorten osallisuus päätöksien teoissa on ollut hyödyllinen monella tapaa. Hyödyiksi ovat nousseet muun muassa palveluiden laadun paraneminen, Nuorten ymmärryksen kasvaminen yhteenkuuluvuudesta, nuoren itsetunnon kasvaminen, empatian ja vastuun kasvu, yhteisöllisyyden ja osallisuuden ymmärrys. Nämä hyödyt alkavat näkyä vasta silloin, kun nuoresta tulee aktiivinen jäsen päätöksenteossa. (Shier 2001.)

Neljännellä portaalla työntekijän valmiuksiin kuuluu ottaa nuori mukaan päätöksentekoon. Nämä valmiudet vaativat työntekijöiltä halua hyväksyä muutokset. Nuoren mahdollisuus osallistua päätöksentekoon onnistuu silloin, kun toiminta on vakiintunutta. Tämä voi vaatia suuria muutoksia siihen, kuinka organisaatiota pyritetään. Organisaation velvoite on tehdä nuoren osallistumisesta päätöksentekoon toimintaperiaate. Työntekijöiden tehtävänä on pyrkiä pääsemään yli kaikista nuoren päätöksentekoon osallistumisen tuomista esteistä ja sitoutua sen pysyvyyteen. (Shier 2001.)

Viidennellä portaalla nuoret jakavat valtaa ja vastuuta päätöksenteossa. Työntekijöiden tulee osoittaa täsmällistä sitoutumista siihen, että he aikuisina jakavat valtaa. Päätökset siitä, kuinka ja miten jakaa valtaa täytyy perustaa riskeille ja siitä saatuun hyötyyn. Aikuisten ja nuorten täytyy oppia jakamaan vastuuta päätöksissä. Aikuisten tulee antaa nuorten jakaa valtaa ja vastuuta päätöksenteossa kannustavassa ympäristössä. Käytännössä tilanne olisi hyvä suorittaa valvotussa ympäristössä, jotta toimintaperiaatetta voidaan arvioida. (Shier 2001.)

Viidennellä portaalla työntekijällä tulee olla valmiuksia jakaa valtaa ja vastuuta nuoren kanssa päätöksenteossa. Nuoren mahdollisuus jakaa valtaa ja vastuuta päätöksenteossa onnistuu vasta silloin, kun toiminta organisaatiossa on vakiintunutta. Velvoitteena on tehdä nuoren mahdollisuuksista jakaa valtaa ja vastuuta päätöksenteossa organisaation toimintaperiaate. (Shier 2001.)

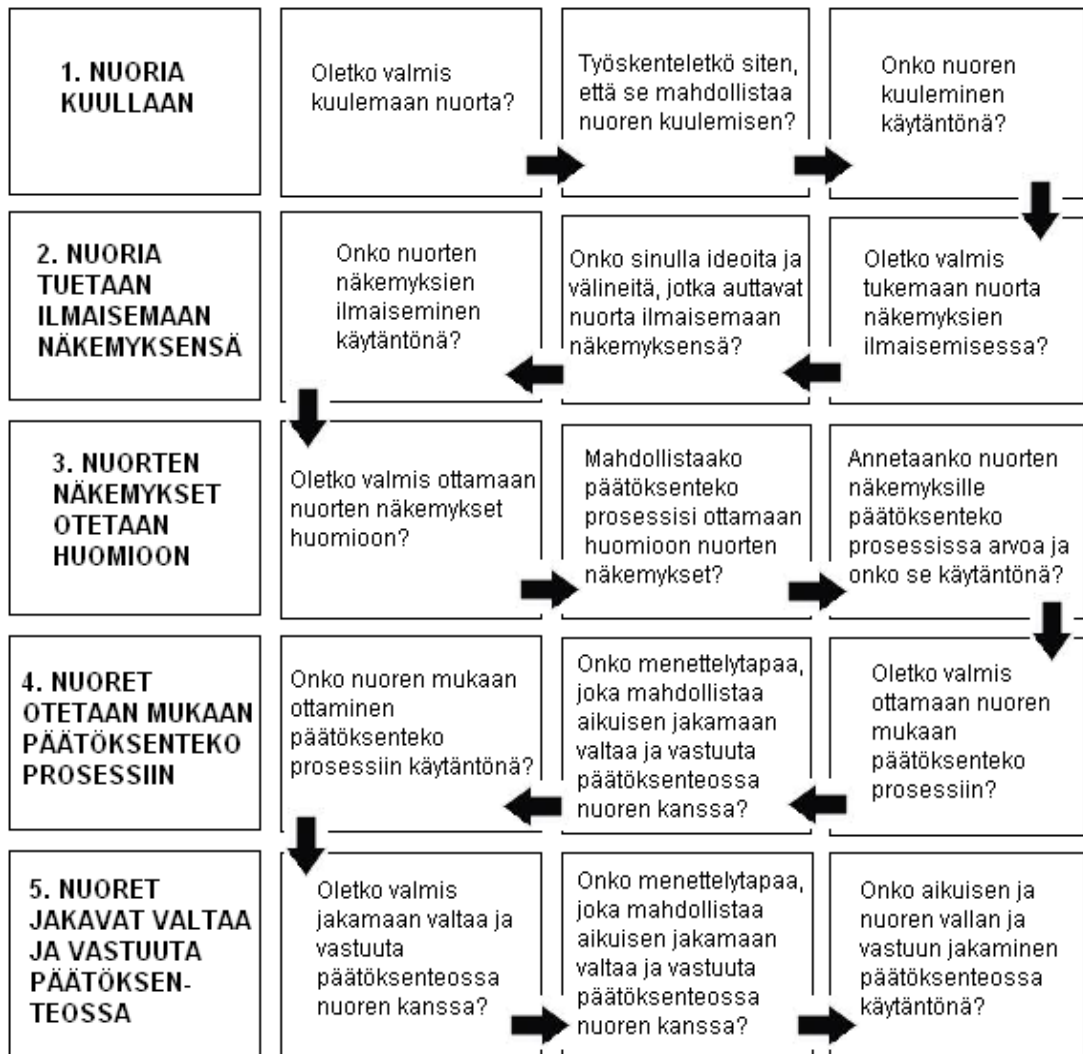
Jokaisella portaalla valmiudet tulevat esille niin pian, kuin työntekijä oli valmis työskentelemään siinä. Työntekijä päättää tietyn tyylin edetä työssään. Mahdollisuudet tulevat esille silloin, kun työntekijä oli määritellyt tarpeensa ja oli valmis toimimaan käytännössä. Nämä tarpeet voivat olla lähteet, taidot ja tiedot, jotta työntekijällä on mahdollisuus lähestyä uusia tehtäviä. Velvoitteet toteutuivat silloin, kun tarvittiin kaikkien työntekijöiden välille yhteisymmärrystä ja jokaisella oli tietämys tavasta kuinka toimia. (Shier 2001.)

3.2 Osallisuuden selvittäminen

Perehdyimme Kaisa-Elina Hotarin pro gradu -tutkielmaan *Kuulluksi tuleminen lastensuojelussa nuorten kertomana* (2007), jonka aihe liittyy hyvin olennaisesti meidän tutkimukseemme. Tutkimuksessa on selvitetty lastensuojelun asiakkaina olleiden nuorten mielipiteitä kuulluksi tulemisesta lastensuojelussa. Tutkimuksessa ilmeni, että kuuleminen ja kuulluksi tuleminen ei sisällä pelkästään lastensuojelun viranomaisten toiminnan pohdintaa, vaan se on kuvausta nuorten elämästä, johon lastensuojelun asiakkuus sisältyy. Nuorten puhuessa kuulluksi tulemisesta lastensuojelussa he puhuvat yksilöllisestä ja kokonaisesta elämästä.

Hotarin (2007, 42) tutkimustuloksista käy ilmi, että lastensuojelulaitoksessa, joka on nuoren koti, kuulluksi tulemisen merkitys korostuu. Lastensuojelulaitoksissa nuorten kanssa tehtävä työ tuottaa tulosta silloin, kun nuori kokee tulevansa kuulluksi. Tutkimustulosten perusteella Hotari on jakanut kuulluksi tulemisen edellytykset viiteen eri osa-alueeseen, jotka ovat kunnioitus, luottamus, yhteistyö, avoimuus ja aika. Näitä kaikkia osa-alueita tarvitaan kun rakennetaan nuoren ja työntekijän välistä vuorovaikutusta, jossa nuori kokee tulevansa kuulluksi.

Harry Shier (2001) on muokannut osallisuuden portaita uudella tavalla ja tehnyt havainnollistavan työskentelyvälineen, mikä sisältää olennaisia kysymyksiä työntekijöille lasten ja nuorten osallisuuden määrittämiseksi (kuvio 1).

KUVIO 1. Osallisuuden selvittämisen malli työntekijöille (Shier 2001)

Malli tarjoaa helppoja kysymyksiä jokaiselle portaalle. Vastaamalla kysymyksiin työntekijä voi määrittää olinpaikkansa portailla ja tunnistaa seuraavan portaan tuomat haasteet osallisuuden lisäämiseksi. Työntekijä ei välttämättä sijoitu vain tietylle portaalle, vaan voi olla eri vaiheessa eri portaalla. Työntekijä voi kokea olevansa eri asemassa eri tehtävissä, töiden näkökulmasta. (Shier 2001.)

Osallisuuden selvittämisen malli mahdollistaa Perheryhmäkoti Liekin työntekijöille välineen, minkä avulla he pystyvät yksilöllisesti selvittämään omat valmiutensa nuorten osallisuuden toteutumiseksi. Osallisuuden selvittämisen malli on selkeä ja johdat-
taa työntekijät tarkastelemaan ja kehittämään omaa toimintaansa. Osallisuuden selvittämisen mallin tavoitteena on lisätä nuorten osallisuuden toteutumista.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimustehtävänäimme oli selvittää nuorten osallisuutta Perheryhmäkoti Liekin arjen toiminnoissa. Tutkimuskysymyksiämme olivat:

1. Miten Perheryhmäkoti Liekin nuoret pääsevät osallistumaan itseään koskevien ja yhteisten asioiden suunnitteluun?
 - Missä asioissa nuorten mielipiteet otetaan huomioon?
2. Miten nuorten osallistumista tuetaan?
 - Kuinka työntekijät tukevat nuoria?

Tutkimuksemme tarkoituksena oli tuoda esille Perheryhmäkoti Liekin nuorten näkemyksiä, kokemuksia ja mielipiteitä osallisuuden toteutumisesta. Perheryhmäkoti Lieki voi hyödyntää tutkimustamme kehittääkseen toimintaansa nuorten osallisuuden tukemiseksi.

4.1 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen kohdejoukko

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on kuvata ihmisen subjektiivisia kokemuksia ja todellista elämää. Valitsimme laadullisen tutkimusmenetelmän koska kiinnostuimme mahdollisuudesta tutkia ihmisten subjektiivisia kokemuksia. Todellisen elämän kuvaaminen ajatuksena on moninainen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan pyrkimyksenä on saada tietoa tutkittavien näkemyksistä tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksen edetessä tapahtumat muovaavat tutkimuksen kulkua ja tutkijan on mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 157.)

Laadullisessa tutkimuksessa ilmiötä pyritään tarkastelemaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, kuitenkin tutkijan on keskityttävä tutkimukselle olennaiseen tietoon. Tutkijoina meidän on helpompi hahmottaa tutkimuksen johdonmukainen eteneminen ja kokonaisuus. Laadullisen tutkimuksen keskeisin osa ovat ihmiset ja heidän kokemuksensa ilmiöstä. Tutkimuksen kohdetta, eli ihmistä pyritään tutkimaan monesta eri näkökulmasta. (Hirsjärvi ym. 2008, 157; Kiviniemi 2007, 70; Tuomi & Sarajärvi 2009, 67.)

Tutkimuksemme kohdejoukkona olivat Perheryhmäkoti Liekissä asuvat nuoret. Perheryhmäkoti Liekissä on kuusi nuorta, joista viisi osallistui haastatteluihin. Tavoitteenamme oli saada kaikilta kuudelta nuorelta haastattelut, mutta yhden nuoren van-

hemmat ja nuori itse kieltäytyivät osallistumasta tutkimukseemme. Haastateltavat olivat iältään 13–17-vuotiaita tyttöjä ja poikia ja he olivat avohuollon tukitoimin sijoitettuja sekä huostaanotettuja. Haastateltavien nuorten sijoituksen kesto vaihtelee puolesta vuodesta viiteen vuoteen.

4.2 Aineiston keruu ja käsittely

Tiedonkeruu menetelmämme oli teemahaastattelu, sillä sen etuna on joustavuus. Teemahaastattelun yhtenä ominaispiirteenä pidetään sitä, että haastateltava tietää käsiteltävästä asiasta jo jotain. Valitsimme tiedonkeruu menetelmäksi teemahaastattelun, sillä se antaa meille mahdollisuuden saada haastateltavalta henkilökohtaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Teemahaastattelun rakentumista ohjaa tutkimuskysymys ja teoreettinen viitekehys, joista rakentuu jäsennelty haastattelurunko. Teemahaastattelurungon (liite 1) kuusi teemaa nousivat viitekehyksessä kuvattujen keskeisten käsitteiden pohjalta. Jokainen teema koostuu tutkimukselle olennaisista osa-alueista.

Teimme haastattelut Perheryhmäkoti Liekissä yksilöhaastatteluina. Yksilöhaastattelut antoivat mahdollisuuden luoda rennon ja turvallisen ilmapiirin. Haastattelut toteutettiin nuorten omissa huoneissa. Halusimme luoda nuoreen henkilökohtaisen kontaktin ja luottamuksen, jotta keskustelu olisi mahdollisimman avoin. Teimme yhteensä viisi haastattelua toukokuussa 2010. Sovimme haastatteluiden toteuttamisesta yhdessä Perheryhmäkoti Liekin henkilökunnan kanssa ja teimme ne kahtena päivänä. Haastattelut sijoituivat iltapäivään, kun nuoret tulivat koulusta.

Kävimme haastattelutilanteessa avointa keskustelua. Haastattelun hyötynä oli, että pystyimme toistamaan kysymyksiä, selventämään niitä ja käymään keskustelua haastateltavan kanssa. Teemojen alle muodostimme apukysymyksiä, jotka selvensivät haastattelun etenemistä. Apukysymyksillä ohjasimme haastattelun kulkua ja saimme aikaiseksi avointa keskustelua. (ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 47; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Haastattelut kestivät keskimäärin noin puoli tuntia. Vuorottelimme haastattelijan ja havainnoijan roolia. Haastattelijalla esitti apukysymyksiä ja havainnoija mahdollisia täydentäviä kysymyksiä. Koimme teemahaastattelun apukysymykset tarpeellisiksi haastattelutilanteessa, sillä ne auttoivat meitä viemään haastattelua sujuvasti eteenpäin.

Haastattelut etenivät pääasiallisesti hyvin. Alkujännitystä haastattelutilanteessa oli molemmin puolin, niin haastatteliijoilla kuin haastateltavilla. Haastattelutilanne oli ren-

to ja avoin. Kaikki haastateltavat osallistuivat vapaaehtoisesti haastatteluihin. Toiset nuoret olivat avoimempia ja rohkeampia tuomaan mielipiteitään esille, kuin toiset. Avoimuuteen vaikutti suuresti se, että haastattelijat saivat vastata kysymyksiin luotamuksellisesti.

Nauhoitimme haastattelut, jotta pystyimme keskittymään haastateltavien kanssa käytävään keskusteluun. Haastatteluiden jälkeen litteroimme aineiston kirjoittamalla haastattelut sanatarkasti kirjalliseen muotoon. Käytimme numerointia litteroinnin alkuvaiheessa, mutta pitäydyimme käyttämästä numerointia sitaateissa anonyymiyden säilyttämiseksi. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 44 sivua. Litterointi onnistui mielestämme hyvin.

4.3 Aineiston analysointi

Käytimme aineiston analysoinnissa teorialähtöistä eli deduktiivista sisällönanalyysiä. Aineiston analyysi perustuu viitekehukseen, joka voi olla teoria tai käsitejärjestelmä. Analyysirunko on teorialähtöisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe ja se sisältää luokituksia ja kategorioita, jotka nousevat teoriasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.)

Aloimme rakentaa analyysirunkoa osallisuuden portaisiin, joka sisältää tutkimuksellemme olennaiset käsitteet. Yhdistävä kategoria on osallisuuden toteutuminen Perheryhmäkoti Liekissä. Yläkategoriat koostuivat Shierin (2001) osallisuuden portaiden tasoista. Alakategoriat koostuvat arjesta, nuoria osallistavista toiminnoista ja nuorelle merkityksellisistä asioista. Tutkimustuloksemme jäsenyivät osallisuuden porrasmalliin ja koimme sen muodostuvan havainnollistavaksi analyysirungoksi (liite 2).

Teorialähtöinen sisällönanalyysi ohjasi analyysin tekoa. Pelkistimme ilmaukset alkuperäisilmauksista, jonka jälkeen poimimme pelkistetyistä ilmauksista samankaltaisuuksia, mitkä vastasivat tutkimuskysymykseemme. Sijoitettuumme alakategoriat analyysirunkoon yläkategoriat muodostuivat helposti teorian pohjalta. Koimme analyysirungon toimivaksi, koska paneuduimme aineistoon useamman kerran lukemalla sen läpi. Analyysirunkoon sijoitimme kaikki olennaiset ja tutkimuskysymystämme vastaavat pelkistetyt ilmaukset.

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkijan on otettava huomioon monia eettisiä kysymyksiä tutkimusta tehdessä. Tutkijan vastuulla on tuoda julki tutkimustulokset sellaisenaan, kaunistelematta ja kyseen-

alaistamatta. Käytetyt menetelmät tulee selostaa selkeästi raportissa, eikä se saa olla harhaanjohtava tai puutteellinen. Raportissa tutkimuksen mahdolliset puutteet on tuotava julki. (Hirsjärvi ym. 2000 23, 26.)

Tutkimuksen eettistä kulkua ohjaa se, että tutkija on sitoutunut tutkimuksen tekoon. Tutkimusaiheen valinta on siis eettistä pohdintaa. Tutkimusaiheen valintaan vaikuttaa, miksi tutkimuksen tekoon ryhdytään ja mitä hyötyä tutkimuksella pyritään saamaan. Olemme tutkimuksen teossa noudattaneet tieteellisen tutkimuksen periaatteita ja käytäntöä. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimus on tarkoin suunniteltu, toteutettu ja raportoitu (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129, 132–133). Opinnäytetyössä olemme ottaneet huomioon lähdeviitteiden ohjeiden mukaisen merkitsemisen.

Lähtökohtana tutkimuksen toteuttamiselle on ihmisarvon kunnioittaminen, sillä tutkimme ihmisen subjektiivisia kokemuksia. Kunnioittamalla ihmisten itsemääräämisoikeutta heille annetaan mahdollisuus päättää tutkimukseen osallistumisesta. Osallistuminen tutkimukseemme oli vapaaehtoista. Tutkimuksen kannalta on selvítettävä millaisia riskejä nuorten osallistumiseen liittyy ja millaista tietoa heille annetaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 25.) Tutkimuksemme riskejä olivat nuorten mahdollisuus olla osallistumatta ja vanhempien kieltäytyminen lapsensa osallistumisesta. Useamman kuin yhden nuoren kieltäytyminen tutkimukseemme osallistumisesta, olisi voinut mahdollistaa tutkimusaineiston riittämättömyyden. Lähetimme avoimuuden tukitoimin sijoitettujen sekä huostaanotettujen nuorten vanhemmille lupahakemuksen (liite 3), jossa kerroimme tutkimuksemme tarkoituksen ja mitä hyötyä heidän lastensa osallistumisesta olisi.

Tutkimusaiheen valintaan auttoi Perheryhmäkoti Liekistä tullut tarve tutkimuksen toteuttamiselle. Mielenkiintomme heräsi vastaamaan työelämän puolelta tulleeseen tarpeeseen. Olemme lähettäneet tutkimuslupahakemuksen (liite 4) Lieksan Kristillisen opiston Kannatusyhdistys ry:lle, joka ylläpitää Perheryhmäkoti Liekkiä. Lieksan Kristillisen opiston Kannatusyhdistys ry antoi meille suullisen luvan tutkimuksen toteuttamiselle. Lähetimme haastateltaville saatekirjeen (liite 5), jossa kerroimme tutkimuksemme tarkoituksen, sekä teemahaastattelurungon. Perheryhmäkoti Liekin nuoret pystyivät perehtymään aiheeseen etukäteen. Olemme pitäneet huolta siitä, että nuoret pysyvät anonyymeinä koko tutkimuksen teon ajan, tämä lisää myös tutkimuksen luotettavuutta.

Analysointivaiheessa olemme tuoneet esille kaiken aineistosta saadun tiedon vääristelemättä sitä. Olemme raportoineet aineiston ja tuoneet esille mahdolliset puutteet

aineistossa. Tutkimuksessamme käytetty lähdekirjallisuus on ajankohtaista ja luotettavaa. Internet-lähteitä käyttäessä olemme huomioineet sivuston luotettavuuden ja sen kriittisen tarkastelun.

Laadulliselle tutkimukselle ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita luotettavuuden arviointiin. Käsitteet reliabelius ja validius liittyvät usein määrällisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tarkastellessa otetaan huomioon tutkimus kokonaisuutena. Luotettavan tutkimuksen kokonaisuus koostuu tutkimuksen kohteesta ja tarkoituksesta, tutkijan omasta sitoutumisesta, aineiston keruusta, haastateltavista, tutkijan ja haastateltavan välisestä vuorovaikutuksesta, tutkimukselle laaditusta aikataulusta, aineiston analyysistä, luotettavuudesta ja raportoinnista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136, 140–141.)

Saimme tutkimuksellemme aineistoa viiden nuoren haastattelusta. Koemme aineiston olevan tarpeeksi kattava sen luotettavuuden kannalta. Nuoret kertoivat meille mielipiteitään hyvin haastattelutilanteessa ja tämän vuoksi koemme aineiston olevan riittävä. Tutkimuksemme tulokset eivät ole yleistettävissä, koska ne koskevat vain yhden lastensuojelulaitoksen nuorten näkemyksiä.

Teemahaastattelujen toteutus tuli eteen todella nopeasti ja sen myötä huomasimme, että meidän olisi pitänyt paneutua teorian tietoon. Syvällisempi paneutuminen teorian tietoon olisi ohjannut meitä teemahaastattelurungon luomisessa ja haastattelussa käytettyjen apukysymysten jäsentämisessä. Haastattelutilanteessa huomasimme, että teemahaastattelurunkoa olisi ollut hyvä testata ennen haastatteluja. Teemahaastattelurungon testaaminen olisi auttanut meitä jäsentämään kysymykset etukäteen ja helpottanut haastattelutilanteen kulkua. Lisäksi olisimme voineet painottaa nuorille heidän mielipiteidensä tärkeyttä, jotta nuoret olisivat antaneet avoimia vastauksia haastattelutilanteessa.

5 TUTKIMUSTULOKSIA

Osallisuuden portaiden avulla pystymme tarkastelemaan, kuinka 1) nuoria kuullaan 2) nuoria tuetaan ilmaisemaan näkemyksensä 3) nuorten näkemykset otetaan huomioon 4) nuoret otetaan mukaan päätöksentekoprosessiin ja 5) nuoret jakavat valtaa ja vastuuta päätöksenteossa. Osallisuuden tasot auttavat meitä jäsentämään, kuinka nuoret kokevat osallisuuden Perheryhmäkoti Liekissä. Käytämme esimerkkeinä suorina lainauksia haastatteluista.

5.1 Nuoria kuullaan

Perheryhmäkoti Liekissä on tietyt säännöt ja rutiinit jäsentämässä arkea. Nuorten mielestä säännöllinen vuorokausirytmijäsentää päivän kulkua. Nuoret ymmärsivät, mikä merkitys säännöllisellä vuorokausirytmillä on heidän hyvinvoinnilleen. Tutkimustuloksista selvisi, että nuoria kuultiin joissain arjen toiminnoissa.

Nuorten tulee sopia kotiintuloajasta työntekijöiden kanssa, mikäli nuorella on henkilökohtaisia menoja koulun jälkeen. Henkilökohtaisia menoja voivat olla nuorten harrastukset ja kavereiden tapaamiset. Työntekijät kuulsivat nuorten toiveita ja mielipiteitä nuorten menojen järjestämisessä. Nuoret ymmärsivät, että menoista tulee sopia etukäteen työntekijöiden kanssa, jotta työntekijät voivat sisällyttää ne Perheryhmäkoti Liekin aikatauluun.

Työntekijät kuulsivat nuoria ja heidän toiveitaan otettiin huomioon television katsomisessa ja valvomisessa. Nuorilla oli ymmärrys siitä, että nukkumaanmenoaikaa tulee noudattaa ja televisio-ohjelmien ikärajoitukset tulee ottaa huomioon. Nuoret kokivat työntekijöiden kuulevan nuoria eri tavalla. Toiset työntekijät joustavat enemmän kuin toiset television katsomisessa ja valvomisessa. Perheryhmäkoti Liekin työntekijät seuraavat nuorten läksyjentekoa ja auttavat niissä tarvittaessa. Osa nuorista ei kerro totuutta läksyjien määrästä.

Nuorten tulee siivota omat huoneensa viikonloppuun mennessä, jos on lähdössä viikonlopuksi pois Perheryhmäkoti Liekistä. Nuoria kuultiin siinä, milloin he haluavat siivota huoneensa. Perheryhmäkoti Liekissä on ruoanlaittoviikot vuoroviikoin tytöillä ja pojilla. Nuoria kuultiin ruoanlaitossa siinä, milloin ja mitä ruokaa he haluaisivat laittaa. Kaikki nuoret osaavat tehdä ruokaa, osa ei kuitenkaan pidä ruoanlaitosta ja osa koki sen hyödylliseksi.

Ihan sama se on yhtenä päivänä ruokkaa laittaa.

Nuorten mielestä Perheryhmäkoti Liekissä ei ole vastentahtoisia asioita. Nuoria kuultiin yhteisen toiminnan järjestämisessä ja siihen osallistumisessa. Nuoret kokivat hyväksi, että annetaan vaihtoehtoja tekemistä, eikä mitään ole niin sanotusti pakko tehdä. Nuorten mielestä aina ei huvita osallistua mukaan yhteiseen toimintaan.

No emmä nyt sano, että kaikki on kivvaa, mutta ei niinku mikkään oo silleen mitenkään älyttömän ärsyttävää.

5.2 Näkemysten ilmaisen tukeminen

Perheryhmäkoti Liekin ympäristö on virikkeellinen ja tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia harrastaa. Ympäristössä liikkuminen on vapaata, mutta työntekijöille täytyy ilmoittaa ulos menosta. Ympäristö ja työntekijät tukevat nuoria harrastamaan ja ulkona liikkumiseen. Nuoret saivat ilmaista mielipiteensä siitä, mitä he haluavat ulkona tehdä ja heitä tuetaan siinä. Nuorten harrastukset olivat lähtöisin heidän omasta mielenkiinnosta. Perheryhmäkoti Liekin työntekijät tukevat nuoria harrastamaan ja ilmaisemaan näkemyksensä siitä, mitä haluaisivat harrastaa.

Kysyimme nuorilta haastattelussa minkälaista on keskustella tilanteissa, joissa on enemmän ihmisiä läsnä. Keskustelun aiheeksi nousivat asiakaspalaverit, joissa on mukana nuori, sosiaalityöntekijä, nuoren vanhemmat ja nuoren omaohjaaja. Nuoria tuettiin ilmaisemaan näkemyksensä erilaisissa keskustelutilanteissa. Nuoret kokivat, että keskustelutilanteessa, jossa oli paljon ihmisiä läsnä, oli hankala puhua ja tuoda omia mielipiteitään esille. Osa nuorista koki, että keskustelutilanteissa oli hankala saada suun vuoroa. Osallistuminen keskusteluun riippui käsiteltävästä asiasta. Nuori ei välttämättä uskaltanut ilmaista näkemyksiään ja tämän vuoksi nuorten näkemysten ilmaisemisen huomioon ottaminen oli hankalaa. Osa nuorista yritti tuoda mielipiteitään esille. Nuoret kuitenkin kokivat, että heidät huomioitiin keskustelutilanteissa.

– – ne puhuu niin paljon nii ei saa ommaa suunvuoroo aina välillä, ku asia mennee aina toiseen ja sitten vaan ei kehttaa sannoo – – joo puol tuntii sitten jutelttiin siitä, että haluunko sannoo siihen nyt jottain, että silleen – –

5.3 Näkemysten huomioon ottaminen

Perheryhmäkoti Liekin työntekijöiden kanssa tulee sopia kavereiden tapaamisesta. Kavereiden tapaamiseen liittyy tiettyjä rajoitteita. Rajoittava tekijä voi olla välimatka kavereiden luokse. Perheryhmäkoti Liekin työntekijät järjestävät mahdollisuuksien mukaan kuljetuksen tukeakseen nuorten sosiaalisia suhteita. Nuorten näkemykset otettiin huomioon siinä, missä nuori haluaa tavata kavereitaan ja milloin. Nuori voi tavata kuitenkin kavereitaan koulussa, vapaa-ajalla ja kotilomilla.

Omaohjaaja-toiminta oli nuorten mielestä hyvä olla olemassa. Omaohjaaja-toiminta mahdollisti nuorten näkemysten huomioon ottamisen virallisissa asioissa. Osa nuorista koki omaohjaajan lähestymisen helpommaksi kuin muiden työntekijöiden. Nuoret kokivat, että työntekijöiden lähestymisessä oli eroja. Riippui kuitenkin asiasta, ketä työntekijää nuori oli valmis lähestymään omissa asioissaan. Nuorten näkemysten huomioon ottaminen riippui siis siitä, ketä työntekijää kohtaan nuori koki voivansa lähestyä luottamuksellisesti.

No se on aina välillä semmosta rajoitettua puhetta, et jos se sanoo jotain ja pitäis vastata, nii mie rajoitan sitä jonnei verran enemmän, mä en niinku ihan kaikkea sille kerro.

Nuoret kokivat helpommaksi keskustella Perheryhmäkoti Liekin työntekijöiden kanssa, kuin sosiaalityöntekijöiden kanssa. Perheryhmäkoti Liekissä nuorilla oli uskallusta ilmaista näkemyksensä ja ne otettiin myös huomioon. Nuorten mielipiteitä otettiin huomioon kotilomien järjestämisessä ja sen suunnittelussa.

5.4 Nuorten mukaan ottaminen päätöksentekoprosessiin

Perheryhmäkoti Liekissä tehdään nuorten kanssa hoito- ja kasvatussuunnitelma, joka on osa asiakassuunnitelmaa. Nuori tekee hoito- ja kasvatussuunnitelman omaohjaajan kanssa. Tämä mahdollistaa nuoren osallistumisen mukaan päätöksentekoprosessiin. Hoito- ja kasvatussuunnitelmassa asetetaan nuorelle lähiajan ja pidemmän ajan tavoitteet, sekä punnitaan nuoren voimavaroja ja vahvuuksia. Osa nuorista koki tavoitteiden asettamisen ja voimavarojen laatimisen hoito- ja kasvatussuunnitelman teossa vaikeaksi. Osa koki hoito- ja kasvatussuunnitelman teon kuitenkin hyödylliseksi. Nuoret saivat itse päättää mitä hoito- ja kasvatussuunnitelmaan kirjataan. Kuitenkin omaohjaaja oli auttamassa heitä sen teossa. Hoito- ja kasvatussuunnitelma mahdollistaa nuorten osallistumisen päätöksentekoprosessiin.

Perheryhmäkoti Liekissä järjestetään perheparlamentti aina tarpeen vaatiessa. Perheparlamentissa käsiteltäviin asioihin kuuluvat muun muassa yhteisten matkojen suunnittelu, säännöt ja muut yleiset asiat. Nuoret kokivat, että perheparlamentti on hyödyllinen. Jokainen nuori osallistui perheparlamentteihin, osa nuorista osallistui keskusteluun aktiivisesti ja osa istui ja kuunteli. Nuoret kokivat, että he voivat tuoda mielipiteitään esille ja ne otetaan huomioon. Nuoret otettiin mukaan perheparlamentissa yhteisten asioiden suunnitteluun ja nuorilla oli vahva rooli päätöstentekoprosessissa.

Perheryhmäkoti Liekissä on käytössä kotitöihin liittyvä kotityöviikkotaulu. Kotityöviikko vastuuttaa nuoria tekemään itsenäisiä päätöksiä kodinhoidollisista tehtävistä. Osa nuorista koki kotityöviikon olevan hyvä ja osa koki sen olevan huono asia. Nuoret, jotka kokivat kotityöviikon huonoksi, olivat sitä mieltä, että kotiaskareita on liikaa. Nuoret, jotka kokivat kotityöviikon hyväksi, olivat sitä mieltä, että kotityöviikko antaa valmiuksia itsenäisempää elämää varten.

Kotityöviikko, no siinä sellanen systeemi, et pittää valita sieltä semmosia lappuja, missä on eri tehtäviä, kaikkee ulkohommia, kuistin putsausta ja tiskikoneen tyhjennystä, kaupassakäyntiapuna olemista, pölyjen pyyhintää, kukkien kastelluu ym. – –

5.5 Nuoret jakavat valtaa ja vastuuta päätöksenteossa

Tutkimustuloksissamme ei tullut esille osallistavia asioita, joissa nuoret jakavat valtaa ja vastuuta päätöksenteossa Perheryhmäkoti Liekissä. Keskityimme tutkimustulosten tarkasteluun käytännön tasolla ja mietimme, missä menee vallan ja vastuun jakamisen raja työntekijän ja nuoren välillä lastensuojeluyksikössä?

Nuoren lähtökohdat ja etu tulee aina ottaa huomioon vallan ja vastuun jakamisessa. Lastensuojeluyksiköissä toimitaan lastensuojelulain ja yksikön laatimien sääntöjen mukaan. Jokainen lastensuojeluyksikkö määrittää itse kuinka paljon ja missä asioissa työntekijät jakavat valtaa ja vastuuta nuoren kanssa. Nuoren tulee saada olla nuori ilman suurta vallan ja vastuun velvoitteita.

6 YHTEENVETOA TULOXSISTA JA JOHTOPÄÄTÖKSISTÄ

Tutkimuksemme keskeisiä tutkimustuloksia voi hyödyntää Perheryhmäkoti Liekissä tehtävässä työssä. Tutkimuksemme tulokset tuovat esille, kuinka nuorten osallisuus toteutuu ja kuinka sitä tuetaan Perheryhmäkoti Liekissä. Nuorten mielipiteitä ja tutkimustuloksia hyödyntäen Perheryhmäkoti Liekin työntekijät saavat arvokasta tietoa ja pystyvät kehittämään omaa toimintaansa ja työskentelyään. Osallisuuden portaiden avulla olemme voineet tarkastella Perheryhmäkoti Liekissä tapahtuvaa nuorten osallisuuden toteutumista. Osallisuuden portaat havainnollistavat sen, miten nuorten osallisuutta tuetaan ja kuinka sitä voitaisiin parantaa.

Selkeä vuorokausirytmä on jäsentämässä Perheryhmäkoti Liekin nuorten arkea. Vuorokausirytmä, joka toistuu samanlaisena päivästä toiseen, luo turvallisuuden tunnetta. Nuoret tiesivät, että ilman tiettyjä rutiineja ja sääntöjä arki ei olisi yhtä sujuvaa. Nuorten mielipiteitä kuullaan ja mahdollisuuksien mukaan työntekijät ovat valmiita joustamaan säännöissä. Vaikka nuoria kuullaan näissä asioissa, niin silti tulee miettiä, kuinka paljon voi joustaa nuorten toiveiden toteuttamisessa. Säännöillä ja arjen rutiineilla on nuoren kasvua ja kehitystä tukeva vaikutus, mikä korostuu sijoitetuilla nuorilla. Lastensuojeluyksiköihin tulevilla lapsilla ja nuorilla on erilaiset lähtökohdat ja siksi näemme säännöt ja arjen rutiinit tarpeelliseksi nuoren edun toteutumisen kannalta.

Riitta Laakson (2009) väitöskirjassa tuli myös esille arjen merkitys lastenkotityössä. Lastenkotityössä arjen tulee olla kasvatuksellista ja perushuolenpitoa. Säännöllinen vuorokausirytmä luo turvallisuuden tunnetta ja tasapainottaa arkea. Lastenkotiin sijoitetut lapset ja nuoret saavat erilaisia kokemuksia, mitkä vaikuttavat heihin pitkän aikaa. Lastenkodin arjessa eniten merkitystä on yhdessä olemisellä ja tekemisellä.

Pohdimme työntekijöiden yhteisten pelisääntöjen merkitystä. Työntekijöillä on suuri merkitys nuoren kasvun ja kehityksen tukemisen kannalta. Työntekijän tulee olla nuorelle luotettava ja turvallinen aikuinen sekä kasvattaja. Toimivan työyhteisön tunnusmerkkejä on yhteisössä laadittujen sääntöjen mukaan toimiminen, mikä koskee sekä nuoria että työntekijöitä. Työntekijöiden toimiminen ammattieettisten periaatteiden mukaisesti luo työntekijöiden auktoriteettia ja keskinäistä kunnioittamista. Tällä on suuri merkitys nuorten kanssa toimimiseen, sillä heidän elämiseen yhteisössä vaikuttaa vahvasti myös työntekijöiden ammatillisuus ja keskinäiset suhteet. Osa työntekijöistä joustaa sääntöjen noudattamisessa, kuten valvomisessa ja television katsomisessa, mikä tuli esille nuorten kuulemisessa. Perheryhmäkoti Liekki on nuorille sijoituksen aikainen asuinympäristö, johon myös työntekijät kuuluvat. Luodakseen yhtei-

söön kodinomaisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta tarvitaan selkeät säännöt ja nuorten ja työntekijöiden välistä kommunikointia. Työntekijöiden ennakoitukyky auttaa heitä toimimaan erilaisissa tilanteissa ja mahdollisesti joustamaan toimien kuitenkin ammatillisesti.

Työntekijät tukevat nuoria ilmaisemaan näkemyksensä harrastusmahdollisuuksista. Työntekijät kannustavat ja tukevat heitä harrastamaan omien mielenkiintojen pohjalta sekä etsimään uusia harrastusmahdollisuuksia, nuoret kuitenkin valitsevat itse harrastuksensa. Tukemalla nuorten näkemyksien ilmaisemista työntekijä ohjaa heitä omatoimisuuteen. Ottamalla nuorten näkemykset huomioon ja tukemalla harrastuksiin työntekijät tukevat myös heidän sosiaalisia suhteita ja niiden luomista. Harrastukset ovat nuorelle mielekästä tekemistä, mielekäs tekeminen tukee ja antaa nuorelle voimavaroja, mikä edistää heidän kasvuaan ja kehitystään.

Lastensuojelulaissa on määritelty, että lapsen mielipiteisiin ja toivomuksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset tukevat heitä ilmaisemaan näkemyksensä, kuitenkin esteenä niiden huomioonottamisessa voi olla nuoren oma suhtautuminen. Perheryhmäkoti Liekin nuoret kokivat viranomaisten ja vanhempien kanssa käytävät keskustelut hankaliksi, koska heidän mielestään keskusteluihin osallistujia oli liikaa. Nuoret eivät uskalla tuoda omia näkemyksiään esille kaikkien osallistujien läsnäollessa.

Keskustelutilanteissa nuori on otettava huomioon yksilönä ja hänelle tulee selittää käsiteltävät asiat ymmärrettävästi ikä- ja kehitystaso huomioiden. Nuori voi kokea vaikeaksi puhua asioista, jotka liittyvät vanhempiin, vanhempien läsnäollessa. Lastensuojeluyksikön työntekijän tulisi olla nuoren asioiden ajaja tällaisissa keskustelutilanteissa. Nuoren voi olla helpompi puhua lastensuojeluyksikön työntekijälle kahden kesken. Keskustelutilanteissa nuorta voisi helpottaa lastensuojeluyksikön työntekijän tuki asioiden ilmaisemiseen. Nuori voisi puhua lastensuojeluyksikön työntekijän kautta tilanteissa, joissa hän ei uskalla tuoda näkemyksiään esille. Työntekijät voisivat kehittää toimintaansa kuulemalla nuoria siitä, mitä mieltä he ovat asiakaspalavereista. Työntekijöiden olisi hyvä selvittää nuorten mielipide siitä, kuinka he haluaisivat kehittää asiakaspalavereiden kulkua. Asiakaspalavereista saataisiin näin luotua nuorelle avoin tilanne mielipiteiden esille tuomiseksi.

Hotarin (2007) tutkimuksessa on selvitetty nuorten mielipiteitä kuulluksi tulemisesta lastensuojelussa. Nuorten kuuleminen on kuvausta nuorten elämästä lastensuojelun asiakkaana. Kuulluksi tulemisen merkitys korostuu etenkin lastensuojelulaitoksissa,

sillä se on nuoren koti. Nuoren ja työntekijän välillä hyvän vuorovaikutuksen luo kunniotus, luottamus, avoimuus ja yhteinen aika. Hyvän vuorovaikutuksen seurauksena nuori kokee tulevansa kuulluksi ja nuoren kanssa tehtävä työ tuottaa tulosta.

Nuorten näkemysten huomioonottaminen kavereiden tapaamisessa tukee heidän sosiaalisia suhteitaan. Nuoruusiässä kavereiden merkitys on suuri. Nuori jakaa kaverin kanssa tunteita, ajatuksia, luottamusta ja ymmärrystä. Nuori voi kokea vahvaa sidettä kaveriin, jolle voi puhua luottamuksellisesti. Perheryhmäkoti Liekin nuoret kokivat luottavansa enemmän kavereihin kuin aikuisiin.

Varhaisnuoruudessa ja keskinuoruudessa nuori etsii tukea ikätovereiltaan ja kapinoi vanhempia vastaan. Ystävien merkitys ja ystävyysuhteiden luominen korostuu nuoruudessa. Ystävyysuhteilla on merkitystä nuoren psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta, niiden tulisi olla tiiviitä ja pysyviä. Nuori hakee ystäviltaan seuraa, läheisyyttä, neuvoja ja ymmärrystä. Ystävien keskuudessa vallitsevat usein samansuuntaiset arvot ja asenteet. Nuoren sosiaaliset taidot ajattelun ja tunne-elämän alueella kehittyvät ystävyysuhteiden myötä. (Nurmiranta ym. 2009, 86–87.)

Perheryhmäkoti Liekissä työntekijät raportoivat kaikki nuorta koskevat olennaiset asiat. Nuoret kokivat, että aikuiset keskustelevat liikaa heidän asioistaan keskenään. Työntekijöiden tulee keskenään raportoida oleellisista nuorten asioista, jotta jokainen on tietoinen päivän tapahtumista, varsinkin jos työntekijä ei ole ollut töissä muutamaa päivää.

Työntekijöiden tulisi selvittää nuorille se, miksi he keskustelevat nuorten asioita toisten työntekijöiden kanssa. Työntekijät toimivat nuoren edun mukaisesti, mutta nuori ei välttämättä ymmärrä hänen asioistaan keskustelemisen tarkoitusta. Kyse ei ole luottamuksen rikkomisesta nuoren ja työntekijän välillä, vaan pyritään takaamaan nuorelle paras mahdollinen tuki ja apu ongelmien ratkaisemiseksi. Työntekijä voi tarvita muiden työntekijöiden mielipidettä nuoren kasvun ja kehityksen tukemiseen sekä ongelmien ratkaisuihin.

Hoito- ja kasvatussuunnitelman avulla pystytään tukemaan nuoren osallisuutta. Työntekijä tukee nuoren omaa pohdintaa ja osallistumista omien asioiden suunnittelussa. Mielestämme on tärkeää, että nuori otetaan mukaan päätöksentekoon ja hänelle annetaan mahdollisuus pohtia omia voimavarojaan ja tavoitteitaan. Omien tavoitteiden laadinnan ja voimavarojen tunnistamisen avulla nuori pystyy tiedostamaan oman tilanteensa. Työntekijän rooli on tärkeä siinä mielessä, että työntekijä tukee ja ohjaa

nuorta laatimaan realistiset tavoitteet, tuomaan mielipiteitään esille ja antaa hänen ottaa vastuuta omista päätöksistään.

Nuoret osallistuvat perheparlamenttiin, toiset aktiivisemmin kuin toiset. Osallisuutta on se, että nuori osallistuu vaikka, olisikin vain hiljaa läsnä. Osallisuus voi siis olla mahdollisuus olla osallistumatta. Perheparlamentti mahdollistaa jokaisen nuoren osallistumisen päätöksentekoprosessiin, kuitenkin heidän mukana oleminen päätöksenteossa on henkilökohtainen asia. Perheparlamentti tukee hyvin nuorten osallistumista päätöksien tekoon. Nuorella on mahdollisuus tuoda omat mielipiteensä ja ajatuksensa julki. Jokaisen mielipiteen huomioonottaminen ja päätöksien teko yhdessä luo yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Perheparlamentti on hyvä käytännön menetelmä. Perheparlamenttia voisi kehittää siihen suuntaan, että se järjestetään nuorten aloitteesta. Käsiteltävät asiat perheparlamentissa nousisivat heidän näkemyksistään, ajatuksistaan ja mielipiteistään. Perheparlamentissa nuoret ohjaisivat keskustelun kulkua. Näiden kautta he pääsisivät jakamaan valtaa ja vastuuta työntekijöiden kanssa päätöksenteossa.

Nuorten ottaminen mukaan päätöksien tekoon arjessa luo yhteisöllisyyttä. Perusasioiden hallinta antaa valmiuksia itsenäistä elämää varten. Arkeen kuuluvat kotityöt ja niihin osallistuminen sekä yhteisössä eläminen. Perheryhmäkoti Liekissä käytössä oleva kotityöviikkotaulu on mielestämme todella hyvä osallistava väline, joka mahdollistaa nuorten mukaan ottamisen päätöksien tekoon. Nuoret tekevät päätöksiä valitessaan kotityöviikkotaulusta kodinhoidollisia askareita. Heitä vastuutetaan kodinhoidollisten askareiden tekemiseen ja niiden toteuttamiseen. Kaikki kotityöt eivät ole mieluisia, mutta he kuitenkin osallistuvat niihin. Nuoret tietävät, että heidän osallistumisensa ylläpitää yleistä järjestystä ja viihtyvyyttä.

Tulevaisuutta ajatellen nuoren olisi hyvä oppia kodinhoidon perusasiat. Ne turvaavat nuoren hyvinvointia ja vastuuttavat hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Nuoren vastuuttaminen päätöksien tekoon antaa hänelle yhteenkuuluvuuden tunteen ja kokemuksia yhteisöllisyydestä. Nuori voi kokea olevansa myös hyödyksi osana yhteisöä ja saada onnistumisen kokemuksia. Vastuuttaminen kodinhoidollisten perusasioiden osaamiseen luo nuorelle tunteen ja edellytykset pärjätä yksin.

7 POHDINTA

Lastensuojelussa on huomioitava lasten ja nuorten tasapainoinen ja monipuolinen kehitys sekä turvallinen kasvuympäristö. Sosionomin (AMK) tulee hallita lasten ja nuorten kanssa tehtävää lastensuojelullista työtä. Hyvinvoinnin edistäminen ja ennaltaehkäisy ovat sosiaalialan tärkeimpiä tehtäviä. Sosiaalialan työssä kohtaamme paljon asioita, joissa meidän tulee pohtia ammattieettisiä periaatteitamme. Olemme molemmat suuntautuneet opinnoissamme sosiaalikasvatukseen ja uskomme molempien toimivan tulevaisuudessa lasten ja nuorten kasvun ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Lastensuojelutyötä on kehitetty yhteiskunnan tasolla asiakaslähtöiseksi. Lasten ja nuorten mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen otetaan huomioon päätöstenteossa. Lastensuojeluyksiköiden toiminnan kehittämisen kannalta on tärkeää tutkia ajankohtaisia aiheita lastensuojeluyksiköiden toiminnassa. Opinnäytetyöprosessin edetessä aloimme pohtia jatkotutkimusmahdollisuuksia. Jatkotutkimuksia voisivat olla työtekijöiden näkökulma nuorten osallisuuden tukemisessa ja millä tavalla Perheryhmäkoti Liekissä nuorten ja heidän perheensä välistä vuorovaikutusta tuetaan.

Osallisuuden porrasmallin avulla Perheryhmäkoti Liekin työntekijät voivat syventyä tarkastelemaan nuorten osallisuuden toteutumista. Osallisuuden porrasmallin avulla työntekijät voivat pohtia omaa toimintaansa ja työskentelymenetelmiään lisätäkseen nuorten osallisuuden toteutumista. Työntekijöiden rooli on keskeisin, koska heidän tehtävänä on huomioida ja kuulla nuoria. Lisätäkseen nuorten osallisuutta työntekijöiden tulee kehittää työskentelyään. Nuori kokee itsensä tärkeäksi, kun hänen mielipiteensä otetaan huomioon ja häntä kuullaan. Nuoren kokemukset kuulluksi tulemisesta voivat lisätä nuoren aktiivisuutta tuoda omia mielipiteitään esille. Kun nuori pystyy vaikuttamaan yhteisössä, hän tulee osaksi sitä. Tutkimuksemme avulla nuoret tulevat tietoisiksi osallisuudesta ja oikeuksistaan osallistua.

Tutkimuksemme antaa nuorten vanhemmille tietoa Perheryhmäkoti Liekin toiminnasta. Vanhemmat saavat tietoa nuorten oikeuksista osallistua itseään ja yhteisöä koskeviin asioihin. Vanhemmat tulevat tietoisiksi nuorten osallisuuden toteutumisesta Perheryhmäkoti Liekissä.

Osallisuuden porrasmallia voi hyödyntää sosiaalialantyössä tarkasteltaessa lasten ja nuorten osallisuuden toteutumista. Jokainen lasten ja nuorten kanssa työskentelevä ammattilainen voi tarkastella omaa työskentelyään osallisuuden tukemisen kannalta. Työntekijät pystyvät tarkastelemaan omassa työssään omia valmiuksiaan, mahdolli-

suuksiaan ja velvollisuuksiaan suhteessa lapsiin tai nuoriin. Sosiaalialalla työntekijöiden tulee kiinnittää huomiota lasten ja nuorten osallisuuteen, sekä tehdä sitä näkyvämmäksi.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2007. *Nuoren aika*. 2.–3. painos. Porvoo: WSOY.

Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2009. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy M. (toim.). *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 165–176.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. *Tutki ja kirjoita*. 13.–14. painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Hotari, K.-E. 2007. *Kuulluksi tuleminen lastensuojelussa nuorten kertomana. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma*. [Viitattu 10.9.2010]. Saatavissa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01636.pdf>

Hotari, K.-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy M. (toim.). *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 117–132.

Hurtig, J. 2006. Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. (toim.). *Lapset ja sosiaalityö – kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia*. Juva: WS Bookwell Oy, 167–193.

Kiilakoski, T. 2007. Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.). *Lasten ja nuorten kunta*. Julkaisuja 77. Helsinki: Hakapaino Oy, 8–23.

Kivelä, V. & Lempinen, J. 2010. *Arki hallintaan – nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen*. 2. painos. Turenki: Kirjapaino Jaarli Oy.

Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. 2. painos. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Juva: WS Bookwell Oy, 70–85.

Kärkkäinen, L. 2009. *Perheryhmäkoti Liekin laatukäsikirja*.

Laakso, R. 2009. *Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä*. Tampere: Juvenes Print. Väitöskirja.

Lasten osallisuus. 2009. *Lastensuojelun käsikirja*. Sosiaaliportti. [Viitattu 30.3.2010]. Saatavissa:

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>

Lastensuojelulaki. Finlex. [Viitattu 30.3.2010]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Mönkkönen, K. 2002. *Dialogisuus kommunikaationa ja suhteenä. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa*. Kuopion yliopisto. Väitöskirja.

Nivala, E. 2010. Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) *Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä*. Tampere: Juvenes Print Oy.

Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. *Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Helsinki: Multiprint.

Räty, T. 2004. Oikeusturvatekijät lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, A. Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) *Lastensuojelu tänään*. Jyväskylä: Gimmerus Kirjapaino Oy. 85–104.

Saastamoinen, K. 2010. *Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Shier, H. 2001. *Pathways to participation: Openings, Opportunities and Obligations*. Children & Society Volume 15, 107–117.

Sijaishuolto. 2009. *Lastensuojelun käsikirja*. Sosiaaliportti. [Viitattu 1.9.2010]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/>

Taskinen, S. 2007. *Lastensuojelulaki. Soveltamisopas*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Timonen-Kallio, E. 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) *Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä*. Tampere: Juvenes Print Oy.

Törrönen, M. 1999. *Lasten arki laitoksessa*. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Välivaara, C. 2004. *Sijoitettu lapsi tunnepyörässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun*. Pesäpuu ry, lastensuojelun erityisosaamisen keskus. Raportit 1/2004. Jyväskylä: Kopijyvä.

Yleissopimus lapsen oikeuksista L 60/1999, § 12–13a. *Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta*. Valtiosopimus. [Viitattu 1.9.2010]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

LIITTEET

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustatiedot: Ikä ja sijoituksen kesto

TEEMA 1 Sosiaaliset suhteet

Ystävien tapaaminen

- Miten koet vaikuttavasi päätöksiin, jotka koskevat ystäväsi tapaamista?
- Saatto nähdä ystäviäsi silloin kun haluat?
- Kysytkö luvan saada nähdä ystäväsi Liekin työntekijöiltä?
- Millaisia ovat tilanteet, joissa työntekijät kieltäytyvät antamasta lupaa nähdä ystäviäsi?
- Missä tapaat ystäviäsi mieluiten?

TEEMA 2 Arjen toiminnot

Säännöt

Kotiintuloaika

- Saatto itse päättää milloin tulet koulusta Liekkiin?
- Minkälaisissa tilanteissa työntekijät ovat valmiita joustamaan?
- Mitä poikkeustilanteita on, että saat jäädä kaupungille koulun jälkeen?

Nukkumaanmeno

- Noudatatko Liekin nukkumaanmenoajoja?
- Mitä hyötyä olet havainnut nukkumaanmenoajasta?
- Mitkä ovat poikkeustilanteet nukkumaanmenoajoissa? Saatto valvoa pidempään, jos esim. televisiosta tulee jokin mieluisa ohjelma?
- Saatto valvoa omassa huoneessasi yli nukkumaanmenoajan?

Television katsominen

- Saatto katsoa televisiosta mitä itse haluat? Minkälaisia ohjelmia seuraat?
- Rajoitetaanko televisio-ohjelmia? Minkälaisia ohjelmia sinun ei anneta katsoa?
- Tuottaako ongelmia, kun on useampi katsoja?

Koululäksyt

- Saatto itse päättää milloin teet läksyt?
- Kuinka läksyjentekoasi seurataan?
- Kerrotko työntekijöille totuuden läksyjen määrästä? Miksi?

TEEMA 3 Lainsäädäntö

Osallistuminen viranomaisten päätöksentekoon

Kotilomat

- Kuullaanko sinun mielipidettäsi kotilomien järjestämisessä?
- Miten olet kokenut yhteiset keskustelut sosiaalityöntekijöiden kanssa?
- Koetko, että sinun on helppo/vaikea kertoa mielipiteesi? Miksi?
- Mitä olet mieltä, otetaanko sinut tarpeeksi huomioon? Miten muuttaisit tilannetta?
- Uskallatko kertoa mielipiteesi siinä tilanteessa?
- Onko sinun helppo/vaikea puhua kaikkien läsnä ollessa?

Hoito- ja kasvatussuunnitelma

- Mitä mieltä olet hoito- ja kasvatussuunnitelmasta?
- Onko sitä helppo/vaikea tehdä? Mikä tekee siitä helpon/vaikean tehdä?
- Saatto itse päättää asioista, mitä hoito- ja kasvatussuunnitelmaan kirjoitetaan?

TEEMA 4 Arjen toiminnot

Siivous

- Saatkko itse päättää milloin siivoat huoneesi tai miten sen siivoat?

TEEMA 5 Nuoren osallisuus

Toiveiden huomioiminen

- Huomioidaanko sinun toiveesi ja mielipiteesi esim. yhteisten retkien suunnittelussa, suunniteltaessa yhteistä tekemisestä viikonloppuna tai ruoanlaiton suhteen?
- Missä muissa asioissa mielipiteesi otetaan/ei oteta huomioon?
- Osallistutko perheparlamentissa käytyihin keskusteluihin aktiivisesti?

Yhteinen aika oman ohjaajan kanssa

- Onko työntekijöitä helppo lähestyä, mikä heistä tekee helpon/vaikean lähestyä?
- Missä tilanteissa lähestyt helpoiten liekin työntekijää, missä tilanteissa on vaikea lähestyä työntekijää?

Vastentahtoiset asiat

- Miten osallistumattomuus tulee esille
- millaisia ovat tilanteet, joissa et halua kertoa mielipidettäsi?
- Mitkä ovat asioita, joihin et haluaisi osallistua? Miksi?
- Mihin asioihin sinut omasta mielestäsi pakotetaan?

TEEMA 6 Vapaa-ajan toiminta

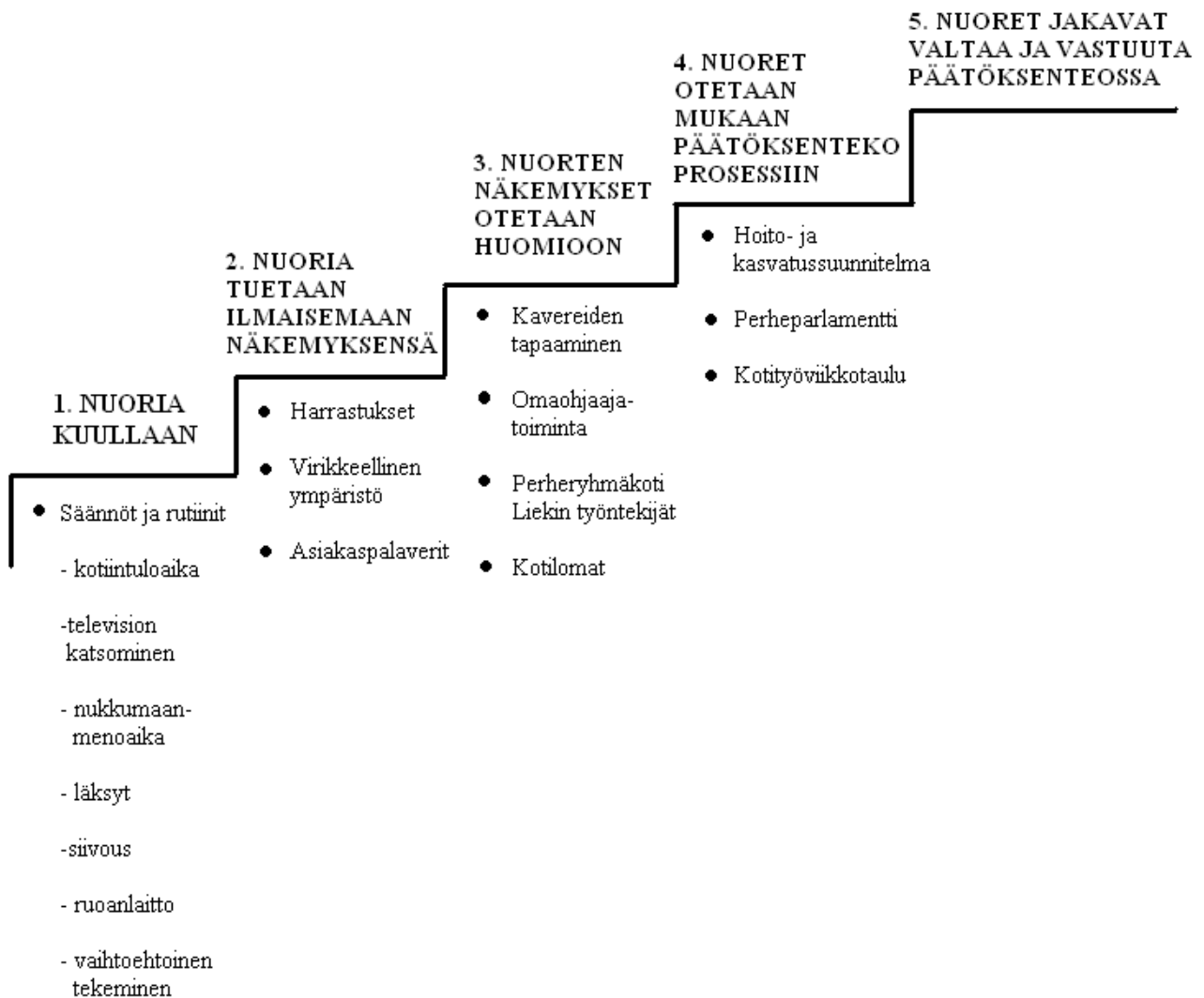
Harrastukset

- Mitä harrastat? Onko sinulla useampia harrastuksia?
- Oletko saanut itse valita harrastuksesi?
- Omatoiminen liikkuminen Perheryhmäkoti Liekin ympäristössä
- Mitä teet ulkona ja lähdetkö kauemmas pihapiiristä?
- Tuleeko sinun kertoa, että menet pihalle?
- Liikutko usein Liekin ympäristössä?

Liikkuminen muualla

- Saatko liikkua vapaasti kaupungilla?
- Saatko itse päättää milloin olet lähdössä ja minne?

NUORTEN OSALLISUUDEN TOTEUTUMINEN PERHERYHMÄKOTI
LIEKISSÄ PORRASMALLIN AVULLA

TUTKIMUSLUPA HAASTATELTAVIEN VANHEMMILLE

TUTKIMUSLUPA

Pyydämme lupaa saada haastatella lastanne Savonia - ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijoiden opinnäytetyöhön. Tutkimuksen aiheena on Kuinka nuorten osallisuus toteutuu Perheryhmäkoti Liekissä. Tarkoituksenamme on saada esille nuorten mielipiteitä Perheryhmäkoti Liekin toiminnasta, jotta työntekijät voivat kehittää toimintaansa tulevaisuudessa. Tutkimus on laadullinen ja toteutetaan teemahaastattelulla. Laadullisella tutkimuksella tarkoitamme kokonaiskuvan saamista nuorilta, miten nuorten osallisuus toteutuu Perheryhmäkoti Liekissä. Teemahaastattelussa haastattelukysymykset kuuluvat eri teemoihin. Teemahaastattelut nauhoitetaan ja hävitetään analysoinnin jälkeen. Haastattelut käsitellään luottamuksellisesti eikä haastatteluihin osallistuvien henkilöllisyys tule muiden kuin tutkijoiden käyttöön.

Tällä lomakkeella annan suostumukseni lapseni osallistumisesta yllämainittuun tutkimukseen. Tutkijoilla on oikeus käyttää lapseni haastattelussa saamaansa aineistoa tutkimukseen. Ymmärrän lomakkeessa mainitut asiat ja allekirjoituksellani vahvistan lapseni osallistumisen tutkimukseen.

Allekirjoitus

Nimenselvennys

Paikka ja aika

Ystävällisin terveisin

Jenni Holopainen
puh. 040-1234567

Heidi Koivunen
puh. 040-1234567

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Hyvä Lieksan kristillisen opiston kannatusyhdistys ry, johtokunta. Lähestymme teitä opinnäytetyöskentelyn tiimoilta. Olemme 3. vuoden sosionomiopiskelijoita Iisalmen ammattikorkeakoulusta. Teemme tutkimusta siitä, kuinka nuorten osallisuus toteutuu Perheryhmäkoti Liekissä. Tutkimuskohteenaamme ovat Perheryhmäkoti Liekin nuoret.

Haluamme selvittää, kuinka nuorten osallisuus näkyy Perheryhmäkoti Liekin päivittäisissä arjen toiminnoissa ja kuinka nuori voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Käytämme tutkimuksessamme teoreettisena viitekehyksenä lapsen osallisuutta. Keskeisiä käsitteitä opinnäytetyössämme on arki, osallisuus, nuoret.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä käytämme teemahaastatteluja nauhoittaen haastattelut. Käytämme nauhuria, jotta saisimme luotua rennomman keskustelu tilanteen nuoren kanssa ja se auttaa meitä analysoimaan aineisto tarkemmin. Aineisto analysoidaan sisällön analyysillä. Nuoret vastaavat haastattelukysymyksiimme täysin anonymisti.

Tutkijoina meillä on vaitiolovelvollisuus koko opinnäytetyö prosessin ajan. Saatuamme opinnäytetyömme valmiiksi, tuhoamme kaikki aineiston keruu vaiheessa saadut tiedot luottamuksellisesti. Meillä tutkijoilla on vastuu siitä, että raportointivaiheessa tutkimustulosten esittämisessä ei käy ilmi nuorten tunnistettavuus. Esitämme tulokset viitaten teoreettiseen viitekehykseen. Tavoitteenamme on toteuttaa haastattelut kevään aikana 2010, jonka jälkeen aloitamme analysoinnin ja raportin kirjoittamisen. Tarkoituksena on saada opinnäytetyö valmiiksi syksyllä 2010.

Pyydämme teiltä lupaa tutkimuksemme tekemiseen, jonka avulla Perheryhmäkoti Liekki pystyisi kehittämään toimintaansa. Meihin voi ottaa yhteyttä, jos teille tulee jokin kysyttävää.

Opiskelijat

Heidi Koivunen

Jenni Holopainen

puh. 040–1234567

puh. 040–1234567

Heidi.E.Koivunen@student.savonia.fi

Jenni.Holopainen@student.savonia.fi

Opinnäytetyön ohjaava opettaja

Arja Pesola

puh. 044–1234567

Arja.Pesola@savonia.fi

HEI!

Olemme kaksi sosiaalialan opiskelijaa Savonia – ammattikorkeakoulusta. Meitä pyydettiin selvittämään sinun mielipiteesi Perheryhmäkoti Liekin toiminnasta. Teemme opinnäytetyön, jonka aihe on Kuinka nuoren osallisuus toteutuu Perheryhmäkoti Liekissä. Joten nyt sinulla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Mielipiteesi on tärkeä Perheryhmäkoti Liekin toiminnan kehittämisen kannalta.

Ajatuksena on, että tulemme Perheryhmäkoti Liekkiin haastattelemaan sinua toukokuun aikana. Käytämme haastattelussa nauhuria, jotta voimme keskittyä enemmän sinun kanssasi käytävään keskusteluun. Sinun ei tarvitse jännittää meitä tai haastattelua. Lähetämme teemahaastattelukysymykset hyvissä ajoin ennen haastattelua. Teemahaastattelussa haastattelukysymykset kuuluvat eri teemoihin.

Haastattelut ovat henkilökohtaisia ja siellä käytävä keskustelu jää vain meidän kolmen väliseksi. Opinnäytetyössämme ei tule sinun henkilöllisyytesi esille missään vaiheessa. Valmis opinnäytetyö tulee Perheryhmäkoti Liekin käyttöön.

Toivomme sinun osallistuvan haastatteluamme, koska jokaisen nuoren kokemusten ja mielipiteiden kuuleminen on meille tärkeää.

Keväisin terveisin

Jenni Holopainen ja Heidi Koivunen

www.savonia.fi

